

Faktory ovlivňující volbu povolání žáků středních odborných škol

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Petr Hlad'o, Ph.D.

Vypracovala:

Ing. Michaela Václavská

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Faktory ovlivňující volbu povolání žáků středních odborných škol** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmetná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 25. 5. 2016

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr. Petru Hlad'ovi, Ph.D. za vedení této bakalářské práce, za jeho cenné rady a připomínky, za jeho vstřícnost a ochotu během celého průběhu spolupráce. Dále bych ráda poděkovala žákům maturitních ročníků Střední školy zemědělské a zahradnické Olomouc a paní učitelce Ing. Daniele Šindelářové a žákům maturitních ročníků Střední školy sociální péče a služeb Zábřeh a paní Mgr. Haně Růžičkové za spolupráci v průběhu kvantitativního průzkumu, díky kterému mohla tato práce vzniknout.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na téma faktorů ovlivňujících volbu povolání žáků středních odborných škol. Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části budou definovány základní pojmy a shrnuty aktuální teoretické poznatky a poznatky z dříve provedených výzkumů o faktorech, které působí na rozhodování jedince o volbě povolání. Nejprve bude popsán vliv sociálního okolí (rodiny, vrstevníků, učitelů, poradenských pracovníků, masmédií aj.) a jejich role při volbě povolání. Metodou teoretické části bude studium odborných literárních zdrojů, analýza získaných informací, syntéza a srovnávání. Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit vzdělanostní a profesní aspirace žáků středních škol, tj. zdali chtějí po střední škole pokračovat v dalším vzdělávání nebo chtějí vstoupit na trh práce, a faktory, které jejich rozhodování ovlivňují. Metodou sběru dat budou dotazníky. Respondenty budou žáci dvou středních odborných škol v Olomouckém kraji. Získaná data budou vyhodnocena prostřednictvím základních statistických metod.

Klíčová slova

volba povolání, volba další vzdělávací dráhy, kariéra, střední škola, sociální faktory, dotazník

Abstract

Bachelor thesis is focused on factors influencing career choice of high school students. Thesis is divided into the theoretical part and the practical part. In the theoretical part of this thesis the main terms will be defined, the main knowledge connected to the theme of bachelor thesis will be summarized and subsequently compared with previous surveys. The influence connected to the career choice topic of social environment will be described and roles of each element will be defined. The goal of the practical part of this thesis is to find out the level of influence of each element of the social environment and the level of help that students received during decision making process. The answer to the question if the students decide to continue in their studies or they plan to enter the labour market will be ascertained. As a method the questionnaire will be used. This questionnaire will be distributed into two high schools in Olomouc region and the results will be evaluated with use of statistical methods.

Keywords

career choice, choice of further educational career, career, high school, social factors, questionnaire

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíle bakalářské práce	12
2.1	Cíle teoretické části práce	12
2.2	Cíle praktické části práce.....	12
3	Materiál a metodika zpracování	13
3.1	Materiál a metodika zpracování teoretické části práce.....	13
3.2	Materiál a metodika zpracování praktické části práce.....	13
4	Současný stav řešené problematiky	15
4.1	Základní terminologie.....	15
4.1.1	Kariéra.....	15
4.1.2	Povolání, profese, zaměstnání.....	16
4.1.3	Volba povolání	17
4.1.4	Volba další vzdělávací dráhy a profesní dráhy	17
4.1.5	Profesní orientace	18
4.1.6	Kariérové poradenství.....	19
4.1.7	Kariérová výchova.....	19
5	Rozhodovací proces	20
5.1	Model 4C	21
6	Možnosti absolventů středních škol	23
6.1	Možnosti dalšího vzdělávání absolventů středních škol	23
6.1.1	Nástavbové studium.....	23
6.1.2	Terciální vzdělávání v České republice	24
6.1.2.1	Vysoké školy v ČR.....	24
6.1.2.2	Vyšší odborné školy.....	26
6.2	Vstup na trh práce	27

6.2.1	Nezaměstnanost absolventů.....	28
7	Faktory ovlivňující volbu povolání	31
7.1	Rodina	31
7.1.1	Míra autonomie žáků v rozhodovacím procesu	33
7.1.2	Vliv rodičů na vzdělanostní a profesní aspirace.....	34
7.2	Vrstevníci, vrstevnické skupiny, přátelé.....	34
7.3	Pedagogové a poradenští pracovníci.....	35
7.4	Výchovný poradce	36
7.5	Školní psycholog.....	36
7.6	Pedagogicko-psychologické poradny	36
7.7	Informační a poradenská střediska při úřadech práce	37
7.8	Masmédia.....	38
8	Praktická část a výsledky práce	40
8.1	Výsledky dotazníkového šetření	40
9	Diskuse	56
10	Doporučení pro pedagogickou praxi	59
11	Závěr	61
12	Seznam použité literatury	64

Seznam obrázků

Obr. 1	Model 4C	21
Obr. 2	Struktura vzdělávacího systému České republiky	24
Obr. 3	Počet nezaměstnaných absolventů středních odborných škol	29
Obr. 4	Míra nezaměstnanosti absolventů	30
Obr. 5	Jaká je struktura Vaší rodiny (ty, rodiče, sourozenci)?	41
Obr. 6	Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky a otce?	42
Obr. 7	Plány žáků po dokončení střední odborné školy	43
Obr. 8	Vliv vzdělání rodičů na volbu žáků	45
Obr. 9	Shoduje se Vaše rozhodnutí týkající se vzdělávací či profesní dráhy s přáním Vašich rodičů?	46
Obr. 10	Míra vlivu sociální činitelů na žákovo rozhodování o budoucí kariérní či profesní dráze	47
Obr. 11	Vliv faktorů na rozhodování žáka	49
Obr. 12	Jaký vliv měla na Vaše rozhodnutí o vzdělávací či profesní dráze následující massmédiá?	50
Obr. 13	Míra pomoci v rámci procesu rozhodování o budoucí kariérní či profesní dráze	52
Obr. 14	Uvítal/a byste větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany rodičů?	53
Obr. 15	Vztah struktury rodiny s potřebou pomoci ze strany rodičů v otázce volby povolání	54

Obr. 16 Uvítal/a byste, větší pomoc během rozhodování o další
vzdělávací a profesní dráze ze strany odborníků?

55

Seznam tabulek

Tab. 1	Jaká je struktura Vaší rodiny (ty, rodiče, sourozenci)?	72
Tab. 2	Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky a otce?	72
Tab. 3	Plány žáků po dokončení střední školy	72
Tab. 4	Shoduje se Vaše rozhodnutí týkající se vzdělávací či profesní dráhy s přáním Vašich rodičů?	73
Tab. 5	Míra vlivu sociálních činitelů na žákovo rozhodování o budoucí kariérní či profesní dráze	73
Tab. 6	Vliv faktorů na rozhodování žáka	74
Tab. 7	Jaký vliv měla na Vaše rozhodnutí o vzdělávací či profesní dráze následující masmédiá?	75
Tab. 8	Míra pomoci v rámci procesu rozhodování o budoucí kariérní či profesní dráze	76
Tab. 9	Uvítal/a byste větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany rodičů?	77
Tab. 10	Uvítal/a byste, větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany odborníků?	77

1 Úvod

V současné, moderní a velmi rychle se rozvíjející společnosti stojí před absolventy středních odborných škol zásadní rozhodnutí, a to jaké si zvolit povolání. Nároky moderní doby na schopnosti a dovednosti jedinců jsou čím dál vyšší a absolventi tak stojí před zásadním rozhodnutím, jakou kariérní dráhu si pro svůj život zvolí. Vyrůstající nároky vyžadují často vyšší vzdělání a prohlubování již získaných znalostí, aby byl jedinec schopen uchytit se na trhu práce a získat tak zaměstnání, které jej bude naplňovat, a díky kterému bude moci využít svůj potenciál. Dle Mojžíška (1981, s. 174-175) je velmi důležité, aby se jedinec rozhodl správně. Díky správnému rozhodnutí bude moci jedinec dosáhnout samostatnosti a nalezne rovnováhu a jistotu ve svém životě a uvidí, že jeho práce má nějakou společenskou hodnotu. V případě, že by se jedinec rozhodl špatně, může se toto jeho rozhodnutí projevit pocitem méněcennosti a vést k nestabilitě osobnosti.

Zvolit si to správné povolání je jedním z nejdůležitějších rozhodnutí v životě. Dle Čakrta (2010, s. 9) je nezajímavé povolání pro jedince ubíjející, pokud se v něm nemůže rozvíjet. Toto rozhodnutí je o to těžší, že absolventi často nemají představu, jak v na trhu práce funguje a jaká jsou specifika jednotlivých povolání. Pro žáka je tedy důležité jeho sociální okolí, které mu v jeho rozhodování může být velmi nápomocno.

Jako hlavní sociální faktor s velkým vlivem na rozhodování žáka označuje Hlad'ová (2009, s. 10) žákovi rodiče. Rodiče mohou žákovi poskytnout svoje zkušenosti a znalosti a velmi mu tak pomoci ve volbě další vzdělávací či profesní dráhy. Může se ovšem i stát, že jejich vliv na žáka nebude pozitivní, a to v případě, pokud by upřednostňovali svá vlastní přání a ctižádost na úkor žáka. Kohoutek (2009) uvádí, že důležitou roli hraje i rodinné prostředí, ve kterém žák vyrůstá či vzdělání jeho rodičů, sourozenců a příbuzných.

Bakalářská práce je tedy zaměřena na vlivy sociálního charakteru, které žáka obklopují v jeho volbě další vzdělávací či profesní dráhy. Pozornost bude věnována vlivu rodiny, rodinných příslušníků, kamarádů, odborníků, pedagogických pracovníků a také vlivu masmédií a sociálních sítí, která jsou v dnešní moderní době součástí sociálního okolí téměř každého z nás. V rámci bakalářské práce bude věnována pozornost míře těchto vlivů žáka obklopujících.

2 Cíle bakalářské práce

Cíle bakalářské práce jsou rozděleny do dvou částí. První část je zaměřena na oblast teoretickou. V rámci této části budou popsány a syntetizovány poznatky získané studiem dostupné odborné literatury, související s tématem bakalářské práce. Ve druhé části budou definovány cíle praktické části práce, která bude zaměřena na průzkum vlivu sociálních faktorů na rozhodování žáka v otázce volby povolání.

2.1 Cíle teoretické části práce

Cílem teoretické části práce je syntetizovat teoretické a empirické poznatky získané z dostupné odborné literatury, identifikovat sociální vlivy působící na žáka v rámci procesu volby povolání a poskytnout souhrnný přehled informací těchto vlivů se týkající. Dílčím cílem je popsat základní terminologii k danému tématu se vztahující, a charakterizovat absolventovy možnosti po dokončení střední školy.

2.2 Cíle praktické části práce

Cílem průzkumu v rámci praktické části bakalářské práce bude shromáždit výsledky, které nám poskytnou informace o míře vlivu sociálních faktorů působících na žáka, o míře pomoci, která se žákům dostává v průběhu procesu jejich rozhodování týkající se profesní či vzdělávací dráhy. Zjišťován bude zejména vliv rodičů, rodinných příslušníků, kamarádů, odborníků a pedagogických pracovníků a také vliv dnes všudypřítomných médií a sociálních sítí na žákovo rozhodnutí. Tedy vlivů sociálních, bezprostředně obklopujících žáka v jeho běžném životě.

3 Materiál a metodika zpracování

Tato kapitola se zaměřuje na popis metod a materiálů, jež budou použity v rámci bakalářské práce. Bakalářská práce se skládá z části teoretické a části praktické. Teoretická část je zaměřena na popis zkoumané problematiky, obsahem části praktické je provedení průzkumu a následné vyhodnocení výsledků tímto průzkumem získaných.

3.1 Materiál a metodika zpracování teoretické části práce

Pro vypracování teoretické části práce byla použita odborná literatura, vztahující se k tématu práce, a to jak česká, tak i zahraniční, odborné články, české i cizojazyčné, informace z Národního ústavu pro vzdělávání, informace z Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a Českého statistického úřadu. Metodikou teoretické části je analýza, srovnání a syntéza získaných poznatků získaných z odborných zdrojů.

3.2 Materiál a metodika zpracování praktické části práce

Materiálem praktické části práce jsou respondenti, kteří se zúčastnili prováděného průzkumu. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 92 respondentů a to konkrétně studentů maturitních ročníků Střední školy zemědělské a zahradnické v Olomouci a Střední školy sociální péče a služeb v Zábřehu na Moravě. V obou případech se jedná o studenty zaměřené na obor podnikání. Významným faktorem pro výběr obou škol byl vstřícný přístup jejich učitelů účastnit se průzkumu prováděného v této bakalářské práci.

Použitou metodikou v praktické části je dotazník. Vytvořený dotazník obsahuje 11 uzavřených a polo uzavřených otázek. Dotazník byl distribuován osobně, v měsíci březnu a vyplňován v papírové formě během vyučovací hodiny. Vyplnění dotazníku zabralo žákům přibližně 15 minut a návratnost dotazníku byla 100 %. Dotazník byl sestaven jako anonymní. Získaná data jsou zpracována v programu Microsoft Excel. Pro porovnání výsledků byly využity absolutní a relativní četnosti uspořádané do tabulek a získané výsledky jsou graficky znázorněny s využitím sloupcových grafů.

V praktické části bakalářské práce budou hledány odpovědi na následující průzkumné otázky:

1. Jakou měrou ovlivňují osoby ze sociálního okolí žáka jeho rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze?
2. Které osoby ze sociálního okolí žáka mu nejvíce pomohly v jeho rozhodování o budoucí vzdělávací či profesní dráze?
3. Jaký druh masmédií žáky v jejich rozhodování o budoucí vzdělávací či profesní dráze nejvíce ovlivnil?

4 Současný stav řešené problematiky

4.1 Základní terminologie

4.1.1 Kariéra

Kariéra je v současné společnosti chápána jako dráha profesionálním životem, během které, člověk získává nové zkušenosti a rozvíjí svůj potenciál, jak uvádí Bělohlávek (1996)

Nakonečný (2005, s. 110) uvádí, že kariéra může být také vnímána jako plánovaný služební postup, případně vývoj jedince na jeho profesní dráze nebo jako série zaměstnání. Pokud má jedinec určité životní aspirace, lze očekávat, že dosáhne určitého kariérního vzestupu.

Dvořáková (2004, s. 34) popisuje kariéru ve třech rovinách a to jako součást životní dráhy jedince, jež souvisí s jeho pracovním uplatněním, dále jako společensko-politické či profesní zařazení jedince nebo jako na sebe navazující činnosti, které se rozvíjí a stupňují.

Malinová (2011, s. 9) popisuje kariéru jako multidisciplinární oblast zahrnující několik problematik najednou. Mezi tyto problematiky řadí individuální vývoj jedince, vzdělávání, pracovní aktivity, celoživotní vzdělávání, profesní orientaci související s kariérní volbou, trh práce, nezaměstnanost aj.

V rámci této práce bude kariéra brána, tak jak ji popisuje Bělohlávek (1996), a to jako dráhu profesním životem, během které jedinec rozvíjí svůj potenciál. Počátkem kariéry by tedy bylo možné uvést nástup na střední školu, kdy už si jedinec volí určitou profesní dráhu, která souvisí se zaměřením zvolené školy. Další rozhodnutí v jeho profesní dráze následuje volbou povolání a pokračuje v průběhu pracovní kariéry.

Nakonečný (2005, s. 111) definuje základní kritéria kariéry. Řadí mezi ně plat, pozici v dané organizaci, titul, případně jiný dokument prokazující kvalifikaci a symboly související s vykonávanou pozicí (např. kancelář). Utváření kariéry jedince je dle Nakonečného založeno na slučitelnosti životních aspirací a reálných možností jedince, schopnostech přiměřených danému povolání a zájmu jedince o dané povolání.

4.1.2 Povolání, profese, zaměstnání

Hlad'o (2008) uvádí, že povolání je souborem dovedností, schopností, vědomostí a osobnostních rysů, které jsou zapotřebí k vykonávání určitého okruhu prací, které získává jedinec odbornou přípravou a praxí.

Havlová (1996, s. 8) definuje povolání jako soustavu činností vnitřně spjatých a vyžadujících určitý okruh znalostí a dovedností. Jedná se o činnosti, které jsou vykonávány dlouhodobě, systematicky a zakládají materiální existenci člověka. To, jaké povolání si žák zvolí, bude určovat jeho místo ve společnosti.

Dle Špoka (2015) se pojmy povolání, profese a zaměstnání nepatrně liší. Pojem *povolání* považuje za výraz obecnějšího rázu, který je spojován s určitým posláním, je spojován s tím, čeho chtějí lidé dosáhnout, s určitým jejich smyslem života. *Profese* je pojmem konkrétnějším, než povolání. K jejímu výkonu jsou zapotřebí určité schopnosti, dovednosti a znalosti. Profesí člověka může být např. právník, lékař či ekonom. *Zaměstnání* poté představuje již konkrétní pozici na trhu práce, kdy vzniká vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Havlová (1996, s. 21) nazývá výkon povolání v konkrétní organizaci zaměstnáním. Dochází zde k uzavření smlouvy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. Jedinec může být i samozaměstnan nebo vykonávat svobodné povolání.

Všechny tyto tři pojmy lze také chápat jako synonyma. Pro potřeby této bakalářské práce, bude využíván především pojem povolání.

Povolání jsou od sebe navzájem dle Havlové (1996, s. 21) rozlišována na základě:

- obsahu a charakterem pracovních podmínek,
- kvalifikace, které je k výkonu povolání potřebná,
- zisku, který výkon zvoleného povolání přináší
- a prestiže, která z daného povolání plyne.

Tato kritéria na sebe navzájem navazují a doplňují se. Nejlépe kvantifikovatelným kritériem je zisk, vyjadřovaný ve finanční podobě. S výší zisku je pak nedílně spojená prestiž, výše zisku se odvíjí od obsahu povolání a potřebné kvalifikace.

Povolání se od sebe liší svými charakteristikami. Lidé jsou si vědomi, že zvolené povolání bude určovat jejich společenskou pozici. Nízké pozice se dle výzkumů vyznačují nižší požadovanou kvalifikací, služebným charakterem, nízkým výdělkem. Mohou být také hodnocena jako povolání zbytečná a málo prestižní.

4.1.3 Volba povolání

Volbu povolání v Pedagogickém slovníku definuje Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 341) jako „proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka a jako součást celkového vývoje osobnosti, v němž hlavní roli hrají rozhodovací procesy“.

Hlad'o (2012, s. 17) popisuje volbu povolání jako proces podmíněný celou řadou faktorů, který probíhá v průběhu celého života jedince. Jedinec činí během svého života řadu malých voleb ve vztahu k povolání a práci.

Dle Bělohávka (1994, s. 59) si jedinci volí povolání v období mezi čtrnáctým devatenáctým rokem, kdy mají rozmanité možnosti. V pozdějším věku se již vyskytuje řada překážek a volba tak je mnohem komplikovanější.

Dle Havlové (1996, s. 14) bude konečná volba povolání žáků v budoucnosti určovat jejich cenu na trhu práce a zajišťovat jim tomu odpovídající ekonomický standard. Správná volba povolání žákovi umožní uplatnit své schopnosti, znalosti a získat pocit společenské užitečnosti.

Pro účely této práce se jako nejvhodnější jeví definice volby povolání dle Průchy, Walterové a Mareše (2013).

4.1.4 Volba další vzdělávací dráhy a profesní dráhy

Vzdělávací dráhu lze dle Palána popsat jako průchod žáka různými druhy a stupni škol, kdy tyto školy jsou voleny žákem dle vlastní potřeby, jeho možností a rozhodnutí.

Ve shodě s výše uvedenou definicí je i Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 222), kteří vzdělávací dráhu popisují jako posloupnost absolvovaných druhů a úrovní vzdělávání s následným přechodem k profesní dráze.

Dle Hlad'a (2012, s. 17) je volba vzdělávací dráhy procesem dlouhodobým a jedná se o pojem konkrétnější, než pojem volba povolání a to z toho důvodu, že řeší především volbu vzdělávání.

Profesní dráhu definuje Palán jako: „sled konkrétně vykonávaných profesních činností v průběhu aktivního života člověka“. Profesní dráha může být řízená záměrně či její vznik může být náhodný. Průběh profesní dráhy je ovlivňován řadou faktorů, mezi které Palán řadí školní a profesní přípravu, morální a volní vlastnosti, vloh a dispozice, schopnost celoživotního vzdělávání a také souhru náhod.

4.1.5 Profesní orientace

Profesní orientace je proces, který pomáhá žákům zvolit to správné povolání či rozhodnout se při výběru dalšího vzdělávání a podporuje jejich následné zařazení na trh práce. Během tohoto procesu získají žáci potřebné informace o světě práce, profesních možnostech potřebných k výběru budoucí kariéry. Profesní orientace je procesem postupným, během něhož dochází k rozvoji a utváření vlastností žáka. Je tedy důležitým prvkem při rozhodování žáka o jeho profesní budoucnosti. Profesní orientace ovšem nezahrnuje pouze žáky a studenty, ale také dospělé jedince.

Je důležité, aby bylo u jedince rozvíjeno realistické sebepoznávání, aby si byl vědom vlastní odpovědnosti při volbě povolání, aby byl schopen zjistit si potřebné informace, a aby tyto informace uměl vhodně využít. (Blažková, 2001, s. 1)

Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 222) definují profesní orientaci jako *„utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a ev. re-kvalifikace“*.

Jak uvádí Šikulová, Mrázová a Wedlichová (2007, s. 9), profesní orientace plní řadu cílů, mezi které řadíme:

- rozvoj praktických dovedností umožňující úspěšné začlenění do pracovního života,
- rozvoj samostatného rozhodování a uvědomění si vlastní zodpovědnosti,
- rozšiřuje znalosti o světě práce (možné pracovní příležitosti, uplatnění absolventů na trhu práce),
- pomoci žákovi dosáhnout zvolených profesních cílů,
- vede žáka k poznání vlastních silných a slabých stránek a na základě tohoto poznání volbu vhodného povolání či studijního oboru,
- ukázat žákovi možnosti využití velké škály informačních zdrojů a vyhledávání potřebných informací k danému oboru.

4.1.6 Kariérové poradenství

„Kariérové poradenství zahrnuje širokou škálu informačních, poradenských, diagnostických a výchovně-vzdělávacích činností, které sledují společný cíl-pomáhat jednotlivcům při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze“. (Hlad'o, 2012, s. 18)

Jak ve své publikaci uvádí Vendel (2008, s. 51), dle Evropské komise a OECD je karierní poradenství souborem služeb, které jsou vykonávány, aby pomohly jednotlivcům v každém věku a životní situaci v oblasti volby povolání, odborné přípravy a řízení kariéry. Tyto služby mohou být poskytovány školami, vzdělávacími institucemi, zaměstnavateli, nevládními organizace a veřejným i soukromým sektorem. Tyto služby mohou fungovat na principu individuálním či skupinovým, v osobním styku či distanční formou. Karierní poradenství zahrnuje v rámci své činnosti poskytování informací, poradenských rozhovorů, vzdělávacích programů (např. pro možnost ohodnotit své schopnosti), testovací programy, programy na podporu hledání práce, ale také např. poradenství v období životních změn.

Dle výzkumu (Lapan, Gysbers, and Sun, 1997 in Huges, Karp, 2004, s. 2) mají studenti středních škol se zavedeným systémem karierního poradenství lepší studijní výsledky, jsou lépe připraveni na budoucnost, mají více informací o možnostech studia či uplatnění na trhu práce.

4.1.7 Kariérová výchova

Vendel (2008, s. 50) popisuje kariérovou výchovu jako *„dlouhodobý proces usměrňování karierního vývoje celých populačních ročníků, který probíhá v rámci všeobecné výchovy a vzdělávání.“*

Synonymem pro pojem kariérová výchova je pojem výchova k volbě povolání. Ta je dle Průchy, Walterové a Mareše (2003, s. 278) součástí všeobecného vzdělávání. Zahrnuje řadu činností, mezi které řadí přípravu na svět práce, postupnou profesní orientaci a dále také pomoc s volbou profesní dráhy jedince. Jejím úkolem je seznamovat jedince s trhem práce, s jejich povinnostmi či právy souvisejícími s jejich zaměstnáním, dále se vztahy, které panují mezi zaměstnanci a jejich zaměstnavateli. Výchova k volbě povolání podává jedinci informace o charakteristikách jednotlivých typech zaměstnání či poskytuje informace o socioekonomické statusu jednotlivých profesí.

5 Rozhodovací proces

Rozhodnutí, jak je uvedeno ve Websterově slovníku, je výsledek procesu výběru. Jedná se o dobrovolný proces, během kterého dochází k separaci preferované varianty od ostatních. Je to okamžik, kdy si jedinec určí své preference.

Volba povolání zahrnuje výběr jedné varianty na úkor druhé. Musí být ovšem splněny podmínky jako je dostupnost alternativních možností volby a osobní preference mezi těmito kariérními možnostmi.

Variety v rámci rozhodovacího procesu jsou ovlivňovány externími faktory (situace na trhu práce, aktuální situace v rámci dané ekonomiky aj.) a interními faktory (vzdělání, zájmy, rodinné zázemí, aj.). Volba povolání bývá ovlivňována sociokulturními, individuálními, osobními faktory, kulturními hodnotami a významnými vztahy. (Trhlíková, 2014, s. 90-91)

V rámci každého rozhodovacího procesu, ať již jde o rozhodování o budoucí vzdělávací dráze či dráhy profesní, je důležité porozumění jedince týkající se výhod a nevýhod konečné zvolené varianty. Podstatné pro volbu jedince je jeho vnímání světa. Foskett a Hemsley-Brown (2001) identifikují tři formy obrazu kariérní volby:

1. Přenesený obraz, který si jedinec vytvořil na základě vlastních zkušeností.
2. Přenesený obraz získaný z vnímání sociálního okolí jedince.
3. Odvozený obraz získaný z médií.

Tyto tři obrazy se navzájem doplňují a vytváří model rozhodování jedince, jak uvádí Hemsley-Brown, Foskett (2001). Pro lepší porozumění modelu jsou nastíněny tři zajímavé postřehy.

1. Každý model volby další vzdělávací či profesní volby je unikátní.
2. Jelikož volba týkající se vzdělávací či profesní dráhy se týká rozhodování o světě dospělých, se kterým mladí lidé nemají přímé zkušenosti, většina z vjemů jedince bude filtrována rozhodovacími modely ostatních lidí.
3. Média zastávají velkou roli v dnešní konzumní společnosti. Životní styl se stal důležitým prvkem prezentovaným v médiích. Výzkum naznačuje, že obrazy odvozené z médií jsou důležité při vytváření postojů, které mají mladí lidé ve vztahu ke kariéře a trhu práce.

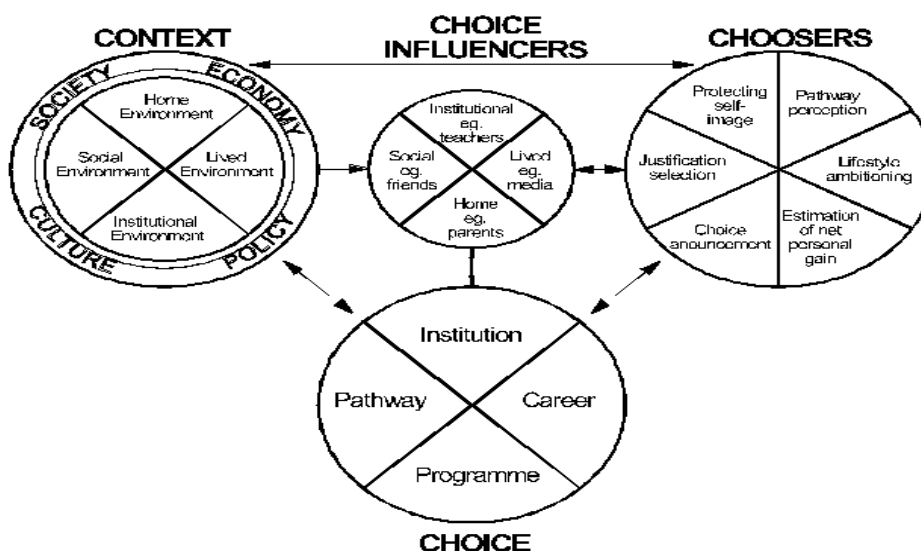
5.1 Model 4C

Na základě zkoumání vzorů a témat, které vyvstávají v rámci tématu volby povolání, je možné sestavit model, zvaný 4C, popisující tento proces se zaměřením na další vzdělávání či vstup na trh práce.

Mezi čtyři komponenty modelu 4 C řadíme:

1. Kontext (z anglického slova: context)
2. Činitelé ovlivňující volbu (z anglického slova: choice influencers)
3. Subjekty, které volba čeká (z anglické slova: choosers)
4. Volba samotná (z anglického slova. choice)

Figure 1 - The Four C's Model of Choice and Decision-Making

Obr. 1 Model 4C

Legenda	Context - Obsah	Influencers - Ovlivňující faktory	Choosers - Faktory
	Home environment - Domácí prostředí	Institucionální-např. učitelé	Protecting self image - Ochrana vlastní image
	Social environment - Sociální prostředí	Sociální- např. přátelé	Justification selection -Ospravedlňující výběr
	Institutional environment- Institucionální prostředí	Rodinné- např. rodiče	Choice announcement - Ozámení výběru
	Society - Společnost	Společenské-např. média	Estimation of net personal gain- Odhad vlastního zisku
	Economy - Ekonomika	Institution - Instituce	Lifestyle ambitioning - Životní ambice
	Culture - Kultura	Career -Kariéra	Pathway perception- vnímání životní dráhy
	Policy - Politika	Programme - Program	

Jedinec, který stojí před volbou, se pohybuje v rámci kontextu, který je definován mnoha faktory, mezi které řadíme: domov, prostředí ve škole, sociální prostředí, místo, kde jedinec bydlí (z geografického hlediska), kulturní, ekonomické a politické prostředí. Každý z těchto prvků zahrnuje proměnné, jakými jsou lidé, procesy, kultura a hodnoty. Všechny tyto faktory definují budoucí výběr jedince.

V rámci tohoto kontextu lze nalézt aktivně působící složky. Jedná se o lidi nebo procesy, jakými jsou např. média, kteří ovlivňují jedincův výběr. Tito aktivní ovlivňující činitelé působí jako filtry vjemů, které jedinec získává z prostředí ho obklopující. Aktivní složky budou na jedince působit pomocí psychologických procesů a budou nastiňovat jejich interpretace a preference výběru.

Velmi důležitým prvkem modelu je ten, kdo volbu vykonává. V případě, že se jedná o žáka základní školy, nebude rozhodovat dítě, ale jeho rodiče. Ve věku jedenácti let již bude dítě přispívat k rozhodnutí, a ve věku šestnácti let a více bude dominantním partnerem v rozhodování.

Výsledkem interakce mezi třemi výše zmíněnými prvky bude volba. Tato volba není konečná a může se měnit v závislosti na změnách ovlivňujících prvků. (Hemsley-Brown, 1999, s. 89)

6 Možnosti absolventů středních škol

Absolventi středních škol stojí před otázkou, jaký bude jejich další postup v rámci jejich další vzdělávací či profesní dráhy. Jednou z možností, která se jim naskýtá, je pokračovat v dalším vzdělávání. Pokud je student absolventem střední odborné školy či gymnázia, tudíž získal maturitní osvědčení, má možnost pokračovat dále ve studiu na vyšší odborné či vysoké škole. Pokud je žák absolventem výučního oboru na střední odborné škole, může dále pokračovat ve vzdělávání v nástavbovém studiu a získat tak maturitní vzdělání. Absolventi mají možnost věnovat se studiu prezenčními, kdy do školy dochází denně, či studiu distančním. Pokud již žák nechce pokračovat v dalším vzdělávání, může své schopnosti, znalosti a dovednosti nabídnout na trhu práce.

6.1 Možnosti dalšího vzdělávání absolventů středních škol

Žáci středních odborných škol mají velký výběr možností, jakému dalšímu studiu se budou věnovat. Zatímco studenti oborů s výučním listem mají možnost pokračovat ve studiu nástavbovém či zvolit maturitní obor na střední odborné škole, žáci s maturitní vzděláním mají na výběr z mnohem většího spektra možností. Mohou nastoupit na vyšší odbornou či vysokou školu, jak již bylo uvedeno výše, mohou se ale také věnovat např. pomaturitnímu jazykovému vzdělávání, které žákům, pokud studují v prezenční formě, zajistí i status studenta. Velmi lákavou se může stát také možnost odjet studovat do zahraničí a získat tak certifikát z jazykového vzdělání, který žákům dodá přidanou hodnotu na trhu práce.

6.1.1 Nástavbové studium

Nástavbové studium navazuje na tříleté studium ukončené výučním listem. Představuje tak možnost pro absolventy učňovských oborů získat maturitu. Denní studium je koncipováno jako dvouleté, v jiných formách jako tříleté a je zakončeno maturitní zkouškou.

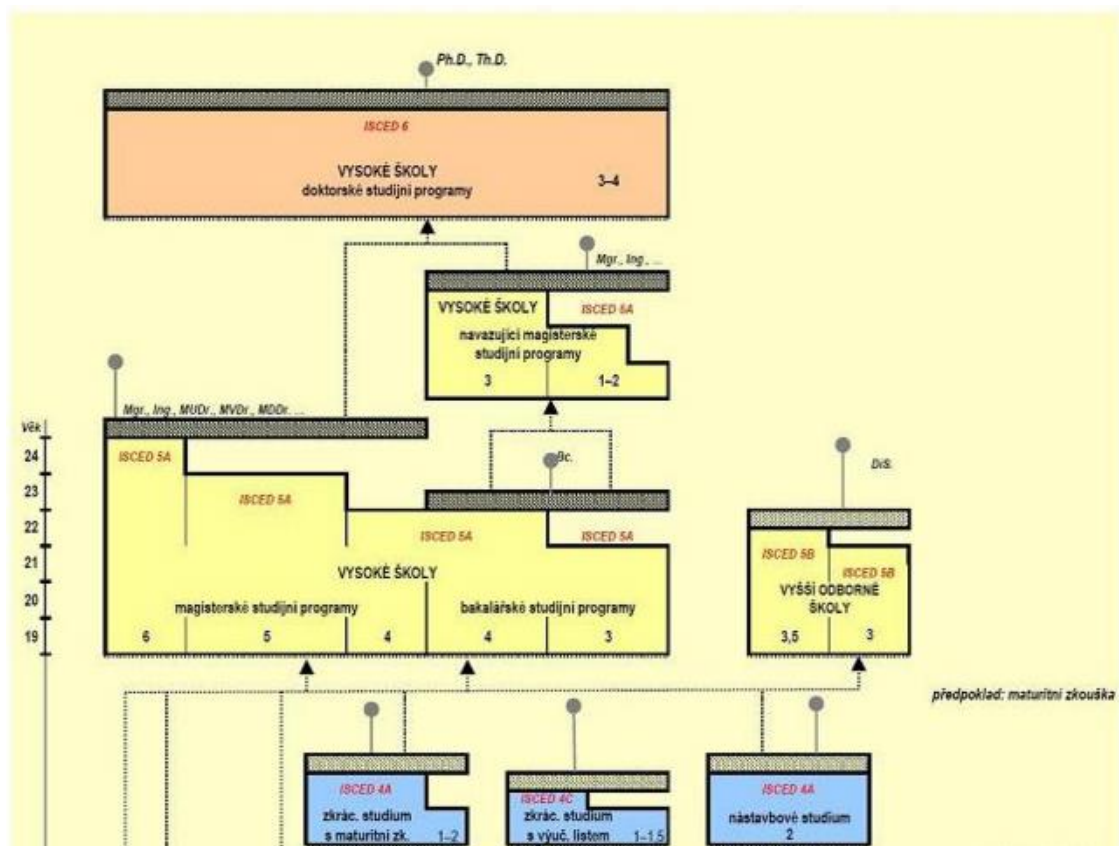
V nástavbovém studiu dochází v meziročním srovnání k poklesu zájemců. Vliv má pokles populačního ročníku a také zvýšené nároky související se zavedením nové maturity. Zvýšený zájem zaznamenává obor stavebnictví, potravinářství

a podnikání. Počet těch, kteří studium neukončí úspěšně je okolo 50 %. (Vojtěch, Paterová, 2015).

6.1.2 Terciální vzdělávání v České republice

Terciální vzdělávání v České republice se skládá ze:

- vzdělávání vysokoškolského na úrovni ISCED 5A a 6
- a vzdělávání vyššího odborného ISCED 5B.

Obr. 2 Struktura vzdělávacího systému České republiky

6.1.2.1 Vysoké školy v ČR

Vysoké školství představuje sektor přispívající k rozvoji jak společnosti, tak i ekonomiky. Tento sektor je velmi významným prvkem v rámci tématu udržitelného rozvoje. Od roku 1989 došlo ke zvýšení počtu studentů a to na skoro čtyřnásobnou

úroveň. V současné době si může podat přihlášku na vysokou školu každý absolvent střední školy, který úspěšně složil maturitní zkoušku.

Struktura vysokoškolského studia:

1. Bakalářský studijní program (je koncipován na 3 roky), kde úspěšný student získá titul bakalář (Bc.).
2. Magisterský studijní program (4-6 leté obory, 1-3 leté navazující obory na bakalářské studium), kde úspěšný absolvent získá titul magistr (Mgr.) či inženýr (Ing.).
3. Doktorský studijní program (3-4 letý obor), kde úspěšný absolvent získá titul doktor (PhD.).

Vysokou školu lze studovat prezenčně, distančně či kombinovaně. Úspěšně absoluuje ten student, který složí státní závěrečnou zkoušku a obhájí závěrečnou práci.

Vysoké školy jsou dle zřizovatele děleny na veřejné (tyto vysoké školy jsou zřizovány státem), soukromé a státní (školy vojenské či policejní). Dále dle studijního programu dělíme vysoké školy na vysoké školy univerzitní a vysoké školy neuniverzitní. Dle stanov Akreditační komise musí být identifikováno v rámci statusu školy, o jaký typ se jedná.

Dle Národního ústavu odborného vzdělávání lze veřejnou univerzitní vysokou školu rozčlenit na jednotlivé fakulty, výzkumná či vědecká pracoviště či vysokoškolské ústavy. Součástí tohoto typu školy bývají často zařízení sloužící pro sportovní činnosti, ubytování či stravování pro studenty a zaměstnance školy. Univerzitní vysoká škola poskytuje možnost studia v bakalářském, magisterském či doktorském typu studia.

Vyjma speciálních poplatků (poplatek za přijímací řízení, aj.) je studium na univerzitních vysokých školách v České republice bez poplatku. Zahraniční studenti přicházející za studiem do České republiky, mají stejné podmínky pro studium jako čeští studenti, studium tedy také nehradí.

Jak uvádí přehledová zpráva na téma Odborné vzdělávání v České republice (2004, s. 20), studijní program je vypracován školou a následně předkládán ke schválení akreditační komisi. Program se liší jak dle typu studia (bakalářské, magisterské, doktorské), tak i jeho formou (prezenční, distanční, kombinované). Pro bakalářské a magisterské programy jsou typické přednášky a cvičení, studium doktorské je založeno na individuálním plánu.

Vysoká škola neuniverzitní je dle Národní ústavu odborného vzdělávání oprávněna poskytovat jen studium bakalářské a magisterské, nikoliv doktorské. Stejně jako univerzita, se tato vysoká škola zaměřuje na výzkum a vývoj. Tento typ školy není rozdělen na fakulty, ale na studijní obory, cíle či obsah vzdělání jsou shodné s vysokými školami univerzitními.

V rámci tohoto sektoru dochází ke značnému přizpůsobení narůstajícímu počtu studentů, narůstá různorodost studijních oborů a studenti mají kvalitně vybudované zázemí pro studium. Cílem Ministerstva školství a tělovýchovy ČR je do roku 2020 vybudovat takové vysoké školství, aby bylo schopno reflektovat potřeby studentů, bylo inovativní a aby bylo obohaceno studenty a akademickými pracovníky ze zahraničí.

Dle Kuchaře, Vojtěcha a Kleňhy (2014, s. 7) se absolventi středních škol hlásí především do prezenčních programů vysokých škol. Jejich podíl na počtu přihlášených je 54 %. Pro srovnání do distančního či kombinovaného vysokoškolského programu je podíl přihlášených absolventů středních škol jen 11 %. Absolventi si podávají v průměru 2,7 přihlášky do prezenční formy studia a 1,3 přihlášky ke studiu distančnímu či dálkovému.

Jak uvádí Kuchař, Vojtěch a Kleňha, situace v terciální oblasti vzdělávání je poměrně stabilní a to i co se úspěšnosti uchazečů týče. To může být zapříčiněno tím, že si žáci podávají více přihlášek a je zde tak možnost většího úspěchu. Největší zájem je v současné době o studium ekonomie, pedagogiky, učitelství a sociální péče.

Dle Národního ústavu odborného vzdělávání představuje vstup na univerzitu pro studenty možnost, jak dosáhnout ekonomického a sociálního úspěchu a představuje možnosti postupu, jak v rámci sociálního žebříčku, tak i vylepšení v oblasti ekonomické a životního stylu. (Foskett, Hemsley Brown, 2001)

6.1.2.2 Vyšší odborné školy

Vyšší odborné školy mohou být veřejné (jsou zřizovány kraji), státní, soukromé či církevní (ke své činnosti potřebují souhlas státu).

Je častým jevem, že vyšší odborná škola vzniká v rámci právního subjektu školy střední odborné. Studenti tak mají možnost navázat při studiu přímo na obor, který v rámci střední školy studovali, dle Národní ústavu odborného vzdělávání.

Studium na vyšších odborných školách je koncipováno na dva a půl až tři a půl roku a je ukončeno absolutoriem. Úspěšný absolvent získá titul DiS. (diplomovaný specialista). (Cibulková a kol., 2007, s. 8-17)

V rámci studia, pokud to program vyžaduje, absolvují studenti odbornou praxi v délce tři měsíce a více. Studium je zaměřeno na odbornou přípravu v daném oboru, v jejímž rámci zpracovávají studenti projekty, které jsou hodnoceny ze strany školy a firmy, která na projektu spolupracovala. Studium na vyšších odborných školách může být zpoplatněno. Vzdělávací program je zpracován školou samotnou, ale musí být následně schválen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v souladu se stanoviskem Akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání.

Dle Slavíka na rozdíl od vysokých škol platí na vyšších odborných školách některá pravidla, jako na středních školách. Můžeme mezi ně zařadit např. fixní rozvrh výuky (26-33 povinných a povinně volitelných předmětů týdně) nebo prázdniny shodné s termíny středních škol.

Podíl přihlášených absolventů středních škol do prezenčního studia vyšších odborných škol tvoří 59 %. V průměru podávají absolventi 1,2 přihlášky na denní formu studia, 1 přihlášku ke studiu dálkovému. (Kuchař, Vojtěch, Kleňha, 2014, s. 7)

Největší zájem zaznamenávají obory zdravotnické, pedagogické, ekonomické a administrativní.

Od roku 2012 zaznamenávají vyšší odborné školy pokles nově přijatých studentů. Podíl maturantů vstupujících na vyšší odborné školy v roce 2015 dosazuje 13,4 %. (Kuchař, Vojtěch, Kleňha, 2014)

Dnešní trh práce se neustále vyvíjí. Velkým hybným činitelem je rozvoj technologií a vědy. Tento vývoj se následně projevuje v požadavcích zaměstnavatelů na odborné znalosti uchazečů o práci. Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z toho vyplývá, že je potřeba přizpůsobovat náplň studia a zvyšovat kvalitu odborného vzdělávání.

6.2 Vstup na trh práce

„Práce představuje základní činnost, jejímž prostřednictvím se člověk vztahuje k přírodě, z níž musí čerpat prostředky k uspokojení základních potřeb, k zajištění dané kultury odpovídající formy existence. V moderní společnosti zprostředkovává směnu instituce trhu: práce proto směřuje (ve formě zaměstnání) k zajištění peněz jakožto univerzálního prostředku umožňujícího obstarání většiny spotřebních statků“. (Buriánek, 2003, s. 88)

Pokud se absolvent střední školy nerozhodne pokračovat v dalším vzdělávání, vedou jeho kroky na trh práce. V současné společnosti je velký zájem pokračovat

v dalším vzdělávání, což se ale následně může projevit přebytečným množstvím nadbytečně kvalifikovaných uchazečů o pozice s požadovanou nižší kvalifikací.

Velmi důležitým aspektem pro absolventa vstupujícího na trh práce je, aby byl schopen si obstarat potřebné informace a věděl, kde hledat nabídku pracovních míst. Pro mladého absolventa může být složité si na trhu práce najít uplatnění vzhledem k tomu, že ještě nemá praktické zkušenosti a v konkurenci o získání pracovního místa stojí proti mnohem zkušenějším uchazečům. (Paterové, Vojtěch, 2016, s. 35)

I Strouhal (2013) tvrdí, že mají absolventi obtížnou pozici na trhu práce. Dokonce uvádí, že jsou druhou nejohroženější skupinou uchazečů o práci. Ke zlepšení pozice absolventů by dle jeho názoru mohlo dojít v případě, že by stát vytvořil dlouhodobou koncepci politiky zaměstnanosti, a to té aktivní, a pokud by došlo k navýšení pružnosti na trhu práce. Přímá úměra také panuje ve vztahu dosaženého vzdělání a úrovní získané pozice na trhu práce.

6.2.1 Nezaměstnanost absolventů

Trh práce je trhem nedokonalým, kde neexistuje úplná informovanost. Uchazeči o práci neví o všech volných pracovních pozicích a stejně tak firmy poptávající práci neví o všech uchazečích. Než uchazeč najde místo odpovídající jeho požadavkům a kvalifikaci, vyskytuje se na trhu práce nezaměstnanost. (Holman, 2004, s. 159)

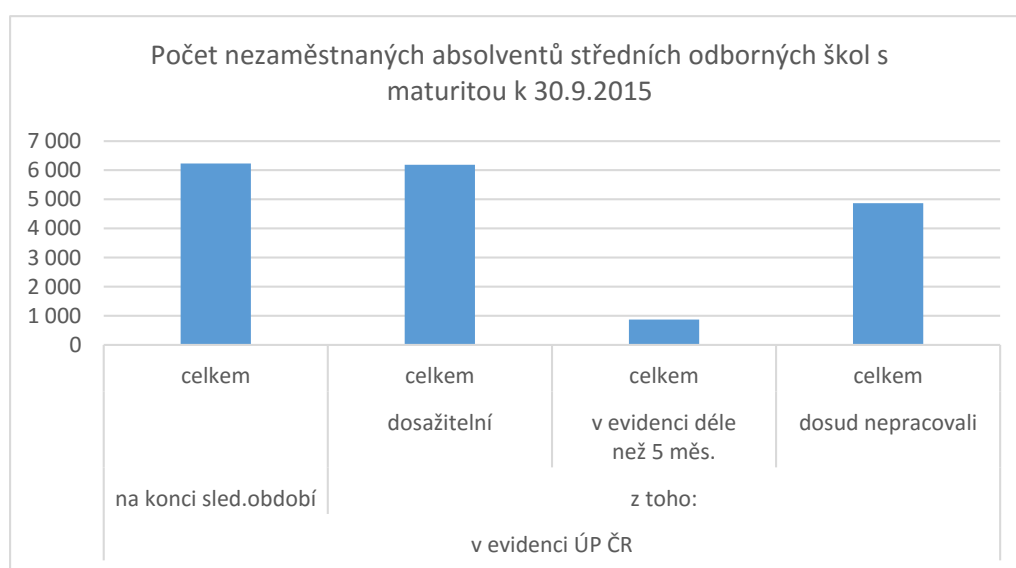
Nezaměstnanost lze považovat za sociální problém. Na jedné straně představuje pohotovou rezervu pracovních sil, na straně druhé, pokud se na trhu práce vyskytuje vysoká nezaměstnanost, dochází k zatěžování státního rozpočtu. Jsou vypláceny sociální dávky a podpory v nezaměstnanosti, a pokud setrvává jedinec dlouho bez pracovního místa, dochází ke ztrátě jeho kvalifikace a motivace. (Buriánek, 2003, s. 93)

Dle Paterové a Vojtěcha (2016, s. 35) je na trhu práce v současné době poměrně vysoká nezaměstnanost a nízká zaměstnanost. Příčinou je jak makroekonomická situace, tak i strukturální charakteristiky přechodu ze sféry vzdělávací do sféry pracovní. Mezi tyto strukturální charakteristiky lze zařadit nedostatečné výsledky vzdělávacího systému a odborné přípravy, výraznou segmentaci na trhu práce či limitovanou kapacitu veřejných služeb, které by mladým lidem pomohly v získání zaměstnání.

Dalším z důvodů nezaměstnanosti absolventů může být dle Úlovce (2015, s. 4-5) požadavek zaměstnavatelů na úzkou profilaci uchazečů o práci. Jelikož absol-

venti mají spíše širší profilaci, považují je poté zaměstnavatelé za nedostatečně kvalifikované.

Na konci roku 2015 bylo na trhu práce evidováno 6230 absolventů středních odborných škol. Pro srovnání nezaměstnaných absolventů gymnázií bylo pouze 783. 869 z počtu nezaměstnaných absolventů bylo evidováno na úřadu práce déle než 5 měsíců. 4869 z evidovaných nezaměstnaných dosud nepracovalo v žádném ze zaměstnání, jedná se tedy o čerstvé absolventy středních odborných škol, jak lze vidět i na obr. č. 3.

Obr. 3 Počet nezaměstnaných absolventů středních odborných škol

Zdroj: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs/polo>

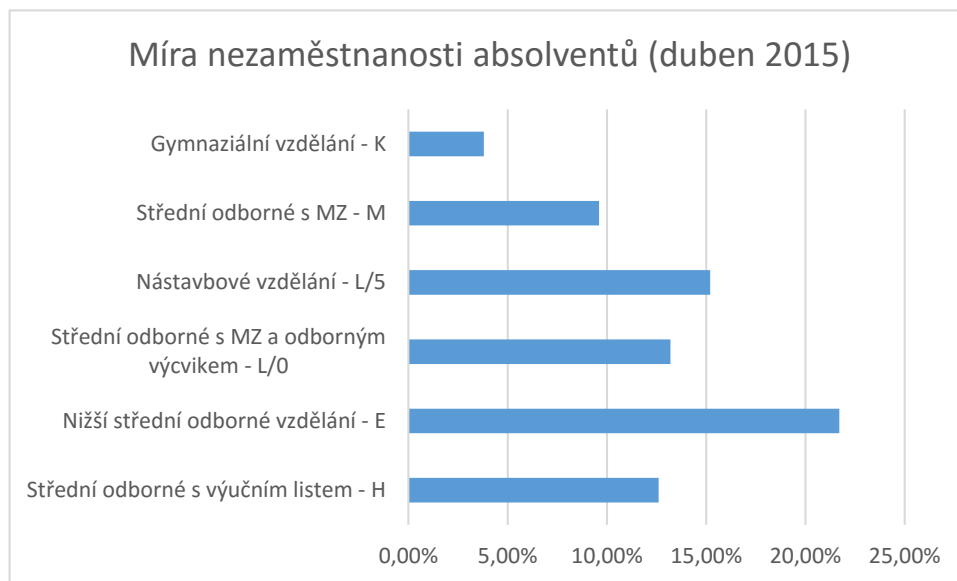
Nezaměstnanost je měřena pomocí ukazatele zvaného míra nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti je od roku 2013 vyhodnocována Ministerstvem práce a sociálních věcí pomocí nového ukazatele nazvaného Podíl nezaměstnaných osob:

- *Podíl nezaměstnaných osob = počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let / počet obyvatel ve věku 15-64 let*

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí tento ukazatel nezaměstnanosti nahrazuje dříve používanou míru registrované nezaměstnanosti, která poměřovala uchazeče o zaměstnání k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu.

Míru nezaměstnanosti absolventů lze počítat ve dvou obdobích, v dubnu

a září. V září je ovšem na trhu práce hodně čerstvých absolventů, kteří dokončili studia v létě, tudíž dubnová čísla jsou více vypovídající. V dubnu roku 2015 byla míra nezaměstnanosti absolventů středních škol na úrovni 9,6 %. Z grafu na obr. č. 4 lze pozorovat, že nejnižší míru nezaměstnanosti mají absolventi gymnázií, naopak nejvyšší míru nezaměstnanosti absolventi nižšího středního vzdělání. (Úlovec, 2015)

Obr. 4 Míra nezaměstnanosti absolventů

Zdroj: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04>

7 Faktory ovlivňující volbu povolání

Rozhodování žáka o budoucí profesní či vzdělávací dráze je dlouhodobý proces, v rámci kterého je žák ovlivňován celou řadou faktorů. Mezi tři základní skupiny řadíme:

1. Individuální faktory, mezi které patří osobní vlohy, schopnosti žáka, jeho zájmy a životní hodnoty.
2. Sociální faktory, lze popsat jako nejbližší okolí jedince. Toto okolí je tvořeno rodinou, přáteli a vrstevníky a učiteli.
3. Kulturní faktory jsou představovány normami a hodnotami uznávanými ve společnosti, ve které jedinec žije. (Šikulová, Mrázová, Wedlichová, 2007, s. 7)

Již od dětství je žák seznamován s mnoha druhy povolání a díky sociálnímu okolí, které jej obklopuje, si utváří představu o náplni jednotlivých povolání, pracovním prostředí, ve kterém jsou vykonávána a předpokladech, které jsou potřeba mít pro určitá povolání. Za dlouhodobé podpory rodiny a okolí jsou vytvářeny žákovi zájmy a formovány jeho ambice. Celý tento proces vede k utváření profesní orientace žáka.

7.1 Rodina

Význam rodiny má v dnešní společnosti rostoucí tendenci. Rodina a rodinné prostředí působí v dnešní světě jako pevný bod, na který se mohou jedinci spolehnout. To, jak moc je rodina funkční, má vliv na harmonii či disharmonii rodinného prostředí. (Procházka, 2012, s. 102)

Vliv rodiny na rozhodování žáka týkající se volby povolání je nezpochybnitelný. Rodinné prostředí, výchova a přístup rodičů hraje roli v konečném rozhodovacím procesu. Stejně tak bývá žák ovlivňován tím, jaké povolání si zvolili jeho rodiče, kteří pro žáka představují určitý vzor. (Hlad'o, 2008, s. 48)

Hanzlíková, Pauknerová a Soušková (2001, s. 16) popisují rodiče jako základní kámen budoucí profesní kariéry jejich potomka. Žák je ze strany rodičů ovlivňován způsobem, jakým v rodině komunikují, zda ve svých rodičích spatřuje nějaký vzor či jak moc pozornosti je mu v rámci rodiny věnováno.

I Poledňová (2009, s. 105) vidí rodinu jako nejdůležitější prvek ovlivňující profesní rozvoj jedince. V rámci rodiny dochází k předávání určitých návyků a zkušeností, které se poté odrážejí v žákově volbě povolání.

Dle Šťastnové a Drahoňovské (2012, s. 17) 28 % dotázaných žáků uvádí, že vliv rodiny na jejich rozhodnutí o další vzdělávací či profesní dráze byl velký, dalších 55 % dotázaných žáků považuje vliv svých rodičů za malý a 17 % žáků má názor, že rodiče na jejich rozhodnutí v otázce volby povolání neměli vliv žádný.

Průcha, Walterová a Mareš (2003, in Hlad'o, 2013, s. 51) uvádí, že rodinné prostředí působí na žáka hned v několika rovinách. Působí jak na psychické, tělesné a sociální charakteristiky vývoje jedince, tak na jeho emoční vývoj, předsudky a hodnotovou orientaci. Určuje také jeho výsledky v rámci vzdělávání, postoje jedince vůči škole a vzdělanostní aspirace jedinců.

Dle výzkumu (David, West, Ribbens, 1994, in Hlad'o, 2013, s. 52) jsou rodiče s vyšším socioekonomickým statusem více aktivní při výběru povolání svého dítěte, než je tomu u rodičů z dělnických tříd. Rodiče ze střední třídy se totiž orientují na budoucí úspěch dítěte, s čímž je spojeno i další vzdělávání, na rozdíl od rodičů z dělnických tříd, kteří jsou zaměřeni na současné štěstí svých dětí. (Carol & Walford, 1997)

Na základě prováděných výzkumů bylo zjištěno, že žáci svoji volbu s rodiči konzultují a často je také uvádějí, jako nejvíce ovlivňující faktor. Na základě výzkumu Fosketa a Hesketha (1997, in White, 2007, s. 21) byli rodiče popisováni jako katalyzátor potřebný k započetí procesu výběru volby povolání, samotné konečné rozhodnutí bylo u více jak dvou třetin žáků jejich vlastní. Zbýlá část se rozhodovala spolu s rodiči a dvě procenta žáků uvedlo, že se řídili rozhodnutím svých rodičů. V rámci jejich bádání bylo také zjištěno, že se žáci, ať již vědomě či nevědomky rozhodují v rozmezí referencí svých rodičů.

Zkoumán byl i vliv jednotlivých členů rodiny, kdy, dle výzkumu While Davida et. All (1994, Foskett, Hesketh, 1997, s. 299-300) bylo stanoveno, že matka je centrální postavou v procesu výběru střední školy, zatímco otec má větší vliv při výběru vyššího vzdělávání (Brooks 2004, in 1994, Foskett, Hesketh, 1997, s. 299-200). Coltrane, Adams (2001, in Hlad'o 2013, s. 54) ve svém výzkumu zjistili, že matka je také rodinným příslušníkem, který jedinci více pomáhá v rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze a toto zjištění zdůvodňují tím, že dítě pravděpodobně tráví více času ve společnosti matky.

Murray Bowen (in Rodrigues, Jindal-Snape, 2009) poukazuje na vzájemný vztah mezi dosaženým výsledkem ve vzdělání a působením rodiny. Schoffner

a Klemmer (in Rodrigues, Jindal-Snape, 2009) usuzovali, že žákovy úspěchy, jsou ovlivňovány zvyky a zájmy jeho rodiny. J. Coleman (in Rodrigues, Jindal-Snape, 2009) identifikuje význam rodiny, komunity a očekávání a usuzuje, že čím je identifikace mezi rodiči a vzděláním bližší, tím více se vyplatí do vzdělání investovat.

Čáp a Mareš, (2007, s. 237) se ve svém výzkumu zabývají tím, že jedinci reagují na rozpory a nedostatky svých rodičů. Rodiče by si tedy měli vyjasnit, jaký postoj v rámci volby povolání svého dítěte zaujmou.

Na základě výzkumu Way, Rosmann (1996, in Hlad' o, 2013, s. 58) definují tzv. proaktivní rodinný styl. Rodiny uplatňující tento styl výchovy o věcech debatují, vyjadřují své názory, konflikty zvládají pozitivně a panuje v nich demokracie. Usilují o růst jedince, podporují individuální rozvoj jedince a jsou emočně angažované. V takovémto rodinném prostředí nemá ani žák, ani rodina dominantní postavení a volba povolání tak probíhá na základě souhlasu obou stran.

Vliv sourozenců na žákovu rozhodování o volbě povolání je dle Šťastnové a Drahoňovské (2012, s. 18) až v pořadí za vlivem rodičů a kamarádů či spolužáků.

Z výše uvedených výzkumů, můžeme říci, že rodina je velmi významná, jak z pohledu vlivu na žákovu rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze, tak i z pohledu pomoci s rozhodováním v rámci tohoto tématu. Jako centrální postava se jeví matka, což je pravděpodobně způsobeno tím, že se dětmi tráví více času. Bylo vyzkoumáno, že velmi důležitým prvkem je rodinné zázemí žáka. Pokud je rodinné prostředí emočně angažované a panuje v něm dialog a demokracie, je následná volba vzdělávací či profesní dráhy výsledkem konsensu.

7.1.1 Míra autonomie žáků v rozhodovacím procesu

V současné moderní společnosti, kde se vše vyvíjí velmi rychle, dochází i ke značnému osamostatňování jedinců v rozhodování o jejich budoucnosti. Během procesu rozhodování o další vzdělávací dráze či profesní dráze může také docházet ke konfliktům v případě, že se názory rodičů a jejich potomků rozcházejí. Velmi tedy záleží na rodinném prostředí a způsobu, jak k rozhodování jednotliví členové rodiny přistupují. Zda-li rodiče dají prostor žákovi se rozhodnout autonomně a na žákovi zda-li využije rad svých rodičů.

Jak uvádí Foster (1992, s. 36) ve své studii, tak 60 % žáků se o své budoucí vzdělávací či profesní dráze rozhodlo autonomně, tedy bez vlivu svých rodičů. Ještě mnohem vyšší procento a to 77 % dotázaných žáků uvádí ve studii Fosketa a Hesketha (1997, s. 299), že své rozhodnutí učinili sami nezávisle na rodičích.

Šťastnová a Drahoňovská (2012, s. 9) zkoumaly, kolik žáků během svého rozhodování o budoucí profesní či vzdělávací dráze využívá rad svých rodičů. Dle jejich výzkumu využívá rad rodičů 81,3 % žáků.

White (2007) ve své publikaci uvádí, že rodiče tvoří pro žáka hranice, v rámci kterých může činit své rozhodnutí týkající se budoucího povolání.

7.1.2 Vliv rodičů na vzdělanostní a profesní aspirace

Dle Katrňáka (2006) hraje významnou roli při volbě oboru či školy socioekonomický status a kulturní založení rodiny žáka. Tyto aspekty se poté dále projevují v rámci strategie rodičů, do míry autonomie žáků a jsou také určujícím faktorem kvality předávaných informací. Předávané informace jsou stavebním kamenem pro rozhodovací proces o volbě povolání a utváření profesních a vzdělanostních aspirací žáků. Dále Katrňák uvádí, že rodiče mající nižší socioekonomický status se nezapojují aktivně do plánování budoucnosti svých dětí a tak volba jejich budoucího povolání je jen jejich rozhodnutím.

I dle Matějů et al. (2007, in Hlad'o, Balcar, 2012, s. 546) stojí socioekonomický status za vzdělanostními nerovnostmi žáků, kdy rodiče s různým socioekonomickým statutem vnímají rozdílně přínosy vzdělání. To v jaké míře se rodiče svým dětem časově věnují, a kolik jsou ochotny do vzdělání svých dětí investovat, se následně projeví v samotných aspiracích žáků.

I Zelenka (2008, s. 60) se domnívá, že ti rodiče, kteří dosáhli vyššího vzdělání, budou usilovat o to, aby i jejich potomci směřovali k dalšímu studiu. Uvádí, že potřeba vzdělání potomků je určována sociální třídou, do které rodiče patří. Zelenka dále uvádí, že děti s rodiči vzdělanými, docílí vyššího vzdělání a mají následně lepší uplatnění na trhu práce.

7.2 Vrstevníci, vrstevnické skupiny, přátelé

Jedním z významných sociálních vlivů mohou být i vrstevníci, v jejichž společnosti se žák pohybuje, nebo kteří na něj mohou působit prostřednictvím sociálních sítí.

Přátelé a vrstevníci mají na jedince významný vliv. V rámci vrstevnických vztahů jsou vytvářena očekávání, která chtějí jedinci naplnit, aby nedošlo ke zpřetrhání dosavadních vztahů. Do těchto očekávání jsou promítnuty jak osobní charakteristiky jedince, tak i to, kdo tato očekávání vytváří. (Šikulová, Mrázová, Wedlichová, 2007, s. 7)

V rámci vrstevnických skupin, jejímž příkladem může být např. školní třída, je obzvláště patrný tlak vrstevníků na jedince. Jedinec se velmi často přizpůsobuje skupině, aby měl možnost do skupiny patřit. Na základě zkoumání sociálních vztahů na středních školách Hargreavese (1967) a Laceyho (1970) se ukázalo, že buď převažuje ve třídě proud, pro který byla typická konformita ke škole a černou ovčí je dítě, které nepodává takové výkony jako ostatní vrstevníci, zatímco u druhé skupiny to bylo právě naopak a černou ovčí byl žák, který se snažil o dobré výkony. Z těchto výzkumů vyplývá, že jednání jedince je ovlivňováno silným tlakem z vrstevnického okolí, a to i v případě, že by smýšlení tohoto jedince nebylo v souladu se smýšlením skupiny. (Fontana, 1997, s. 287) Být členem nějaké skupiny, může být pro jedince znakem prestiže a může mu poskytovat podporu při volbě jeho cílů a plánů, jejichž prostřednictvím se snaží vyrovnat ostatním členům skupiny. Důležitost členství ve skupině může být pro žáka až tak důležité, že se vzdá vnitřních přesvědčení, plánů a způsobů chování. (Fontana, 1997, s. 300)

Beinke (2006, in Hlad'o, 2010, s. 70) uvádí, že role vrstevníků v oblasti ovlivňování kariérního rozhodování jedince má v posledních letech vzrůstající trend. Šťastnová a Drahoňovská (2012, s. 11) uvádí, že vliv kamarádů na volbu budoucího povolání je ve výši 11,9 %.

Hlad'o (2012, s. 70) poukazuje na fakt, že mnohem významnější role vrstevníků je v oblasti poskytování informací souvisejících s volbou povolání. Vrstevníci jsou zdrojem jak informací potřebných k rozhodnutí o budoucím povolání, tak také poskytují zpětnou vazbu, pokud jde o silné a slabé stránky v souvislosti s volbou dalšího vzdělávání či profese (Berufswahl, 2006, in Hlad'o, 2010, s. 70)

7.3 Pedagogové a poradenští pracovníci

Dalším z vlivů, který má podíl na volbě povolání žáka, je prostředí školy, kterou navštěvuje. V rámci školní výuky si žák utřídí své preference na základě oblíbenosti jednotlivých předmětů. (Hemsley-Brown, Foskett, 2001)

Pedagogové mohou v žákovi objevit jeho vlohy, schopnosti a rozvinout jeho dovednosti. V rámci výuky lze žáka nadchnout pro určitý předmět, poskytnout mu příležitost vyzkoušet si nějaké povolání v praxi, případně možnost zařídit možnost návštěvy budoucích možných zaměstnavatelů.

Žáky v jejich rozhodování může ovlivňovat celá řada pedagogických pracovníků či odborných poradců. Nejvíce se žáci dostanou do styku se svým třídním učitelem a ostatními učiteli v rámci svých předmětů. V jejich rozhodování o volbě povovo-

lání je může také ovlivňovat výchovný poradce, školní psycholog či poradci z Úřadu práce nebo poradci z pedagogicko-psychologické poradny.

7.4 Výchovný poradce

Dle Hlad'a (2008) se „výchovný poradce ve vztahu k volbě povolání věnuje především informační činnosti týkající se výběru dalšího studia nebo jiné formy přípravy na povolání žáků, poskytuje informace o jednotlivých typech škol, požadavcích a předpokladech přijetí. Provádí administrativní činnosti s tím související, sběr přihlášek ke studiu, exkurze, odborné přednášky, besedy a individuální konzultace pro žáky a jejich rodiče. Úzce kooperuje s rodiči, školním metodikem prevence, školním psychologem, speciálním pedagogem, s třídními učiteli a ostatními pedagogy při dlouhodobé profesní orientaci žáků školy a systematickém sledování a hodnocení jejich vývoje.“

Dle Zapletalové (2003, in Hlad'o 2008) výchovní poradci uvádí jako hlavní náplň své práce poskytování poradenství o dalších možnostech studia, studijních oborech či přípravě na přijímací zkoušky.

7.5 Školní psycholog

Náplní práce školního psychologa je poskytovat kariérní poradenství. Poskytují také pedagogicko-psychologickou diagnostiku související s profesní orientací žáků. Spolupracují učiteli, třídními učiteli, výchovnými poradci. Hlad'o (2008) uvádí, že „školní psycholog disponuje potřebnými odbornými znalostmi, zážemím a zpravidla má větší časovou kapacitu pro řešení individuálních problémů žáků než výchovný poradce“. A také, že „jejich nástup je zdůvodněn narůstajícím počtem žáků s různými zvláštnostmi, potřebami i obtížemi, potřebou nového řešení prevence sociálně patologických jevů a větším akcentem na rozvoj osobnosti žáků“.

7.6 Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické poradny byly založeny za účelem poskytování odborné pomoci v oblasti řešení záležitostí, které jsou spojené s vývojem osobnosti jedince. Tato pomoc je poskytována jak na individuální bázi, tak i v rámci skupin. Mezi další činnosti těchto poraden patří poskytovat informace, školit či vzdělávat pedagogy a to v oblasti řešení výchovných či vzdělávacích problémů, případně osobních problémů žáků. Pedagogicko-psychologické poradny mají také v kompetenci poskyto-

vat pomoc v oblasti volby další vzdělávací či profesní dráhy. Pomáhají studentům posoudit jejich předpoklady pro další studium, poskytují poradenskou činnost spojenou s výběrem studijního oboru či zaměstnání. (Hlad' o, 2008)

7.7 Informační a poradenská střediska při úřadech práce

Informační a poradenská střediska při úřadech práce poskytují pomoc související s oblastí trhu práce. Poskytují odborné služby související s profesní orientací žáků. Tyto informace jsou pro žáka velmi užitečné, jelikož reflektují aktuální a předpokládaný vývoj na trhu práce.

Poradenství či pomoc mohou být poskytovány jak individuálně, formou konzultace či diagnostického rozhovoru, tak i pro celé skupiny např. formou přednášky či exkurze.

Mezi klienty poraden úřadu práce ovšem nepatří jen žáci škol, ale také uchazeči o zaměstnání, zaměstnavatelé, rodiče, zájmové organizace aj. Veškeré služby jsou poskytovány bezplatně.

Ve vztahu ke kariérnímu poradenství lze mezi hlavní činnosti poraden při úřadu práce zařadit seznamování žáků s podmínkami práce, poskytování informací žákům související s možnostmi vzdělávání či profesní přípravy, a to s ohledem na schopnosti žáka. (Hlad' o, 2008)

Na základě výzkumu (Metheny, McWhirter, O'Neil, 2008, in Hlad' o, 2015, s. 43) bylo zjištěno, že žáci považují míru vlivu pedagogických pracovníků na jejich volbu další vzdělávací a profesní dráhy za mnohem nižší, než je vliv rodiny či vrstevníků jedince.

Dle výzkumu Trhlíkové, Vojtěcha a Úlovcové (2008, in Hlad' o, 2010, s. 71) bylo zjištěno, že vliv pedagogů či výchovných poradců byl jen v míře 1 %.

Šťastnová a Drahoňovská (2012, s. 11) uvádí, že největší vliv na rozhodování středoškoláků v otázce volby povolání mají jiní, než třídní učitelé a to 4,2 %, za nimi následuje vliv učitelů třídních 3,9 %. Následuje vliv výchovného poradce 2,9 %, odborníka z Úřadu práce 2,4 %, poradce z pedagogicko-psychologické poradny 1,9 % a školního psychologa 1,7 %. V porovnání s výzkumem Trhlíkové, Vojtěcha a Úlovcové (2008) jsou vlivy na rozhodování žáků v otázce volby povolání pedagogických pracovníků a poradců na vyšší úrovni.

Ze strany pedagogických pracovníků se žákům dostává i pomoci s volbou vzdělávací či profesní dráhy, jak ve svém výzkumu uvádí Šťastnová a Drahoňovská (2012, s. 17). Dle jimi zjištěných výsledků, vyhledává u pedagogů pomoc v rozhodování o budoucí vzdělávací či profesní dráze 27,8 % žáků.

7.8 Masmédia

„Masmédia jsou ta média, jejichž prvotním účelem je utvářet a udržovat masy. Tyto dvě entity se tedy vzájemně předpokládají a nemohou existovat odděleně.“ (Blažek, 1995, s. 68)

Masmédia neboli hromadné sdělovací prostředky mají v současné společnosti čím dál větší vliv. Jejich vliv se promítá v oblasti společenské, politické i ekonomické. Silnou stránkou masmédií je, že svým působením oslovují velké množství lidí a to zejména děti a mládež.

Mezi hromadné sdělovací prostředky v tištěné formě řadíme noviny, časopisy či knihy, mezi média akustická řadíme rozhlas, CD a mezi média obrazová televizi a film. Všechny tyto druhy masmédií jsou již dnes dostupné prostřednictvím internetu a je tak možné je sledovat na telefonech, počítačích či tabletech.

Dle výzkumu prováděného Národním ústavem odborného vzdělávání v roce 2003 se ukázalo, že 58 % respondentů uvedlo internet jako ovlivňující faktor jejich volby povolání a další vzdělávací dráhy, 55 % uvedlo knihy a časopisy a 39 % noviny a televizi.

Dle výzkumu Hlad' o (2012, s. 23) uvádí 84,8 % dotázaných žáků, že během svého rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze vyhledávali informace potřebné k volbě povolání na internetu. Internet se také projevil jako nejvíce využívaným zdrojem pomoci při rozhodování o budoucím povolání. 37,7 % dotázaných uvádí, že jim internet pomohl velmi. 56,6 % dotázaných uvádí jako nápomocný prvek při rozhodování noviny či časopisy, kdy 7,8 % dotázaných žáků uvádí velkou míru pomoci. Televizi jako zdroj informací vidí 41,8 % procenta dotázaných žáků. Velkou míru pomoci uvádí 2,3 % dotázaných.

V současné společnosti je využití internetu a sociálních sítí na denním pořádku. Internet lze využívat jak k vyhledávání zábavy ve volném čase, k práci, a je také neomezeným zdrojem informací potřebných k volbě povolání. Prostřednictvím internetu jsou si žáci schopni zjistit, jaké možnosti jim trh práce nabízí, jaké znalosti a dovednosti je potřeba k danému povolání mít, i kolik za jeho výkon mohou obdržet peněz. Mohou si zjistit všechny potřebné informace o školách, na které by

rádi šli, jaké mají školy přijímací řízení, jaké jsou podmínky přijetí nebo kdy má škola dny otevřených dveří. (Ďurišová, 2014, s. 104)

8 Praktická část a výsledky práce

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, jaké sociální vlivy na žáky v průběhu jejich rozhodování o budoucí vzdělávací a profesní dráze působí, v jaké míře a jaká míra pomoci byla žákům během tohoto procesu ze strany sociálního okolí poskytnuta.

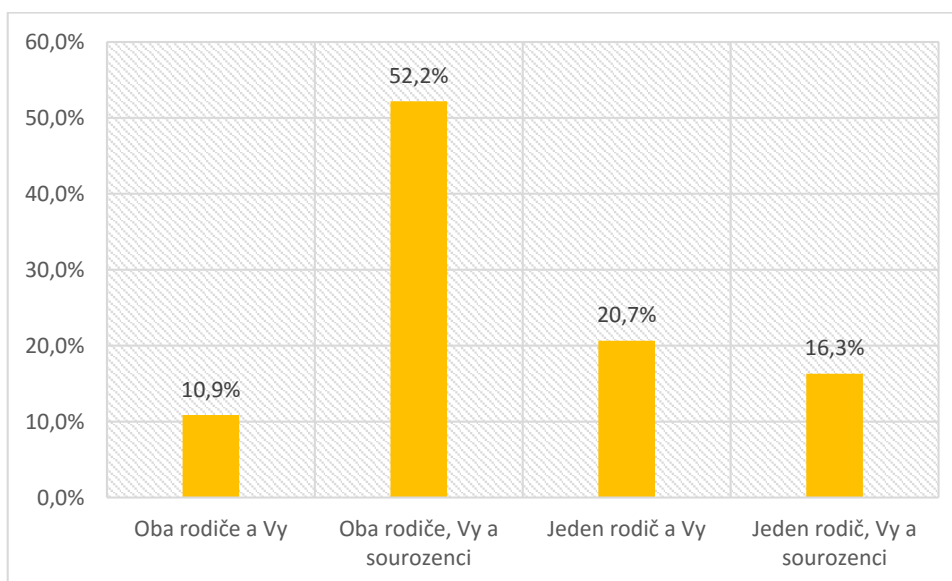
Využitím metody dotazníkového šetření bylo možné získat velké množství dat v relativně krátkém časovém období. Prostřednictvím dotazníku bych chtěla získat informace týkající se vlivu sociálního prostředí na rozhodování žáka v oblasti volby povolání. V dotazníku jsou otázky zaměřeny na vlivy jednotlivých činitelů z žákova okolí, na to jak moc žákovi tyto činitele pomáhali v rozhodování. Také bude zjišťováno, jak se žáci rozhodli ohledně svého dalšího postupu po dokončení střední školy, zda plánují nastoupit do práce, pokračovat ve studiu či cestovat.

Výsledkem praktické části bakalářské práce, bude vyhodnocení, kdo ze sociálního okolí žáků na ně má největší vliv, zdali i média a sociální sítě hrají v jejich rozhodování roli a od koho se žákům dostalo nejvíce pomoci.

8.1 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1: *Jaká je struktura Vaší rodiny (ty, rodiče, sourozenci)?*

V rámci otázky č. 1 byla zjišťována struktura žákovi rodiny. Zdali je žák jedináček, či má sourozence, zdali žije s oběma rodiči, či jen s jedním. Získané informace budou dále dávány do vztahu s jinou položkou dotazníku a bude zjišťováno, zdali struktura rodiny má nějakou souvislost se žákovým zájmem o větší pomoc při rozhodování. Odpovědi jsou zpracovány, viz Příloha 1, tab. 1 a graficky znázorněny na obr. č. 5.

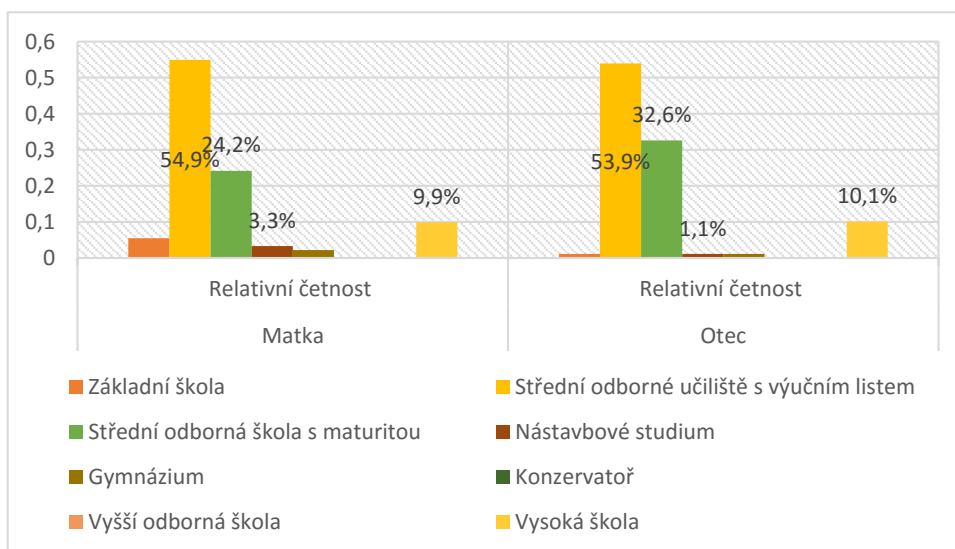
Obr. 5 Jaká je struktura Vaší rodiny (ty, rodiče, sourozenci)?

Výsledky získané vyhodnocením první otázky týkající se struktury rodiny nám říkají, že více než polovina respondentů, tedy přesně 52,2 %, žije s oběma rodiči a mají nějaké sourozence. Dále dalších 16,3 % žáků uvedlo, že mají také sourozence, ale mají jen jednoho z rodičů. Vidíme tedy, že celkem 68,5 % respondentů má sourozence. Naopak 10,9 % respondentů uvádí, že jsou jedináčci a žijí s oběma rodiči, zatímco 20,7 % respondentů jedináčků mají jen jednoho rodiče.

Tyto výsledky, které nám poukazují na to, kolik žáků má sourozence a kolik je mezi nimi jedináčků, budou dále v bakalářské práci dávány do souvztahnosti se zájmem žáků o pomoc ze strany rodičů. Bude zkoumáno, zda žák, který má sourozence, by uvítal větší pomoc ze strany rodičů s rozhodováním o budoucí kariéře či profesní dráze, než žáci, kteří sourozence nemají.

**Otázka č. 2 a č. 3: *Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky?*
*Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?***

Odpovědi na tuto otázku nám objasní, jak je to se vzdělanostní situací v rámci žákovy rodiny. Je zjišťováno nejvyšší dosažené vzdělání žákových rodičů, matky a otce. Žáci mohou volit možnosti, jako jsou základní škola, střední odborné učiliště s výučním listem, střední odborná škola s maturitou, nástavbové studium, gymnázium, konzervatoř, vyšší odborná škola a vysoká škola. Jedná se o otázky uzavřené s jednou možnou odpovědí. Výsledky jsou uvedeny viz Příloha 2, tab. č. 2 a graficky znázorněny na obr. č. 6.

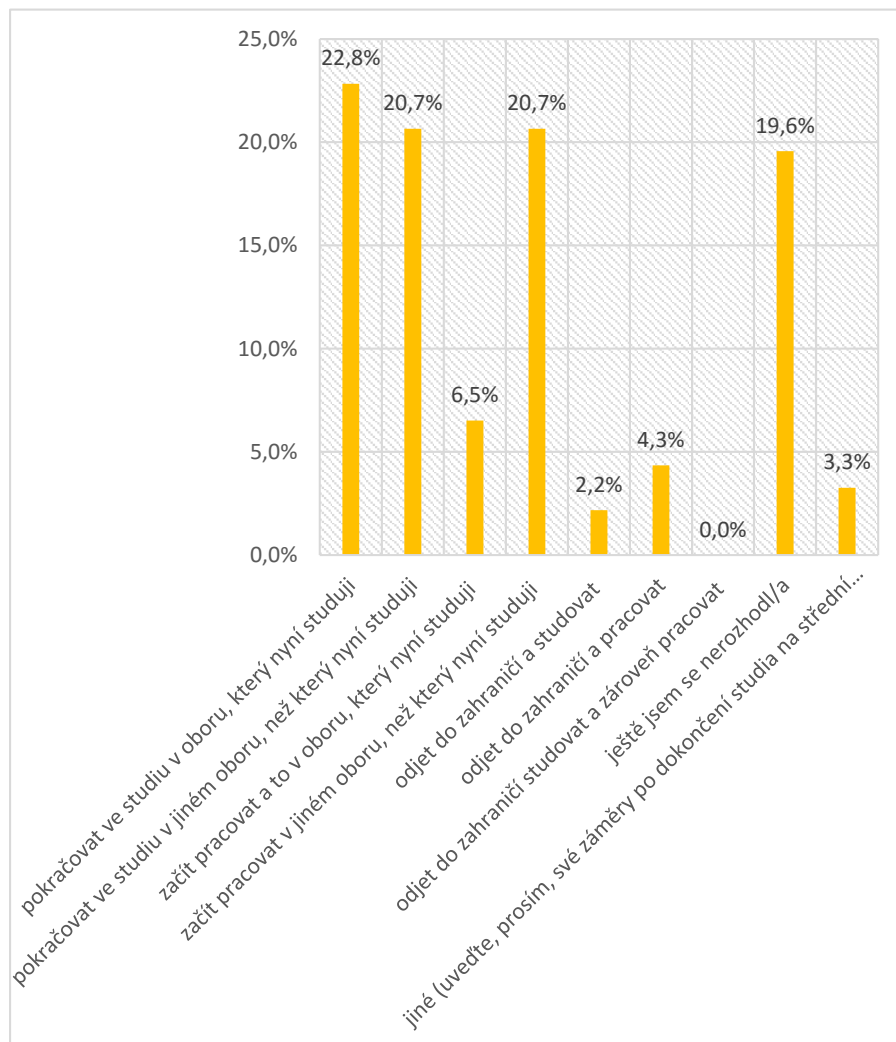
Obr. 6 Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky a otce?

Dle odpovědí respondentů lze z grafu na obr. č. 6 pozorovat, že nejvíce zastoupeným nejvyšším dosaženým vzděláním je jak v případě matky, 54,9 %, tak i v případě otce, 53,9 % odpovědí dotázaných, střední odborné učiliště s výučním listem. Druhým nejvíce zastoupeným vzděláním je opět v obou případech střední odborná škola s maturitou. U matky ji uvádí 24,2 % respondentů, u otce 32,6 % respondentů. Vysokou školu, jako nejvyšší dosažené vzdělání rodičů, uvedlo v průměru 10 % respondentů. U matky poté 5,5 % respondentů uvádí základní školu, 3,3 % nástavbové studium a 2,2 % gymnázium. U otce odpovědělo na tyto tři uvedená vzdělání po 1,1 % respondentů.

Otázka č. 4: Plány žáků po dokončení střední školy

Účelem otázky č. 4 je zjistit, jaké mají žáci plány po dokončení střední školy. Žáci mohou volit variantu *pokračovat ve studiu* a to buď v oboru, který nyní studují nebo v oboru jiném, dále mají na výběr variantu *začít pracovat* a opět v oboru, kterému se nyní věnují během studia nebo v oboru odlišném. Mezi další možné varianty patří *odjet do zahraničí*, a tam pracovat, studovat či obojí. Žáci si také mohli zvolit odpověď, že ještě nejsou rozhodnutí, nebo že mají jiné důvody.

Odpovědi respondentů jsou uvedeny viz Příloha 3, tab. č. 3 a graficky znázorněny na obr. č. 7.

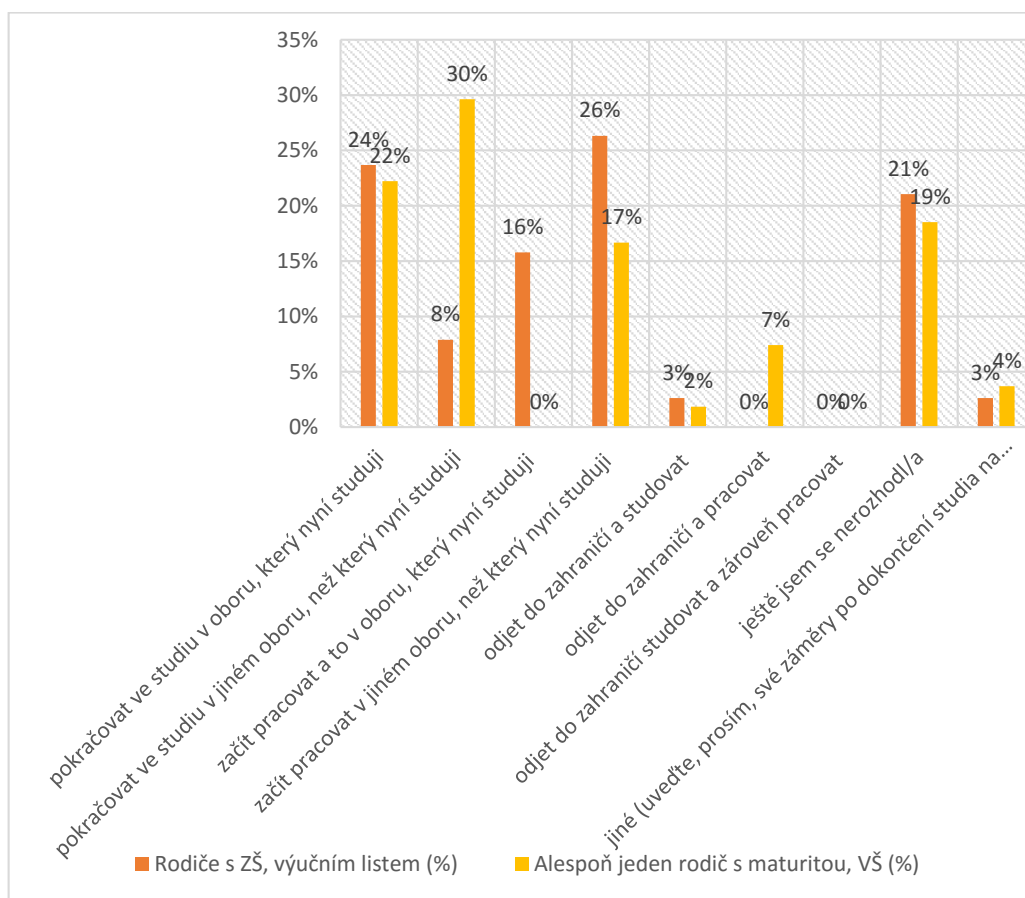
Obr. 7 Plány žáků po dokončení střední odborné školy

Nejvyšší zastoupení, a to 22,8 % má možnost pokračovat v dalším studiu po dokončení střední odborné školy a to ve stejném oboru, který žáci nyní studují. Dalších 20,7 % žáků také plánuje pokračovat ve studiu, ovšem v jiném oboru, než v tom, kterému se teď na střední škole věnují. Pokračovat ve studiu má tedy v plánu celých 43,5 % dotázaných žáků. Vstoupit na trh práce má v plánu 27,2 % dotázaných žáků, z toho jen 6,5 % by rádo pracovalo v oboru, který nyní studují. Jiný obor si volí 20,7 % žáků. Celých 6,5 % žáků odpovědělo, že se po dokončení školy vydají do zahraničí, studovat plánují 2,2 % respondentů a pracovat v zahraničí se rozhodla 4,3 % respondentů. Celá jedna pětina žáků se ještě vůbec

nerozhodla, což je poměrně velká část, vzhledem k tomu, že se jedná o studenty maturitních ročníků, kteří by již měli mít poměrně jasno alespoň v tom, jestli chtějí začít pracovat či pokračovat ve studiu. Mezi další možné činnosti, kterým se budou respondenti věnovat, uvedli mateřskou dovolenou a spojení dálkového studia a práce.

Z výsledků je také patrné, že výraznější část respondentů, 41,4 %, má v plánu se věnovat úplně jinému oboru, než jaký nyní studují v porovnání s 29,3 % žáků, kteří by v oboru rádi pokračovali.

V souvislosti s rozhodnutím, co žáci plánují dělat po dokončení střední školy, bych ráda vyslovila hypotézu, kdy žáci, kteří mají rodiče se vzděláním maturitním či vyšším, si budou spíše volit možnost pokračovat ve studiu, než vstup na trh práce. Získané výsledky jsou vyobrazeny graficky včetně procentuálního vyjádření na obr. č. 8.

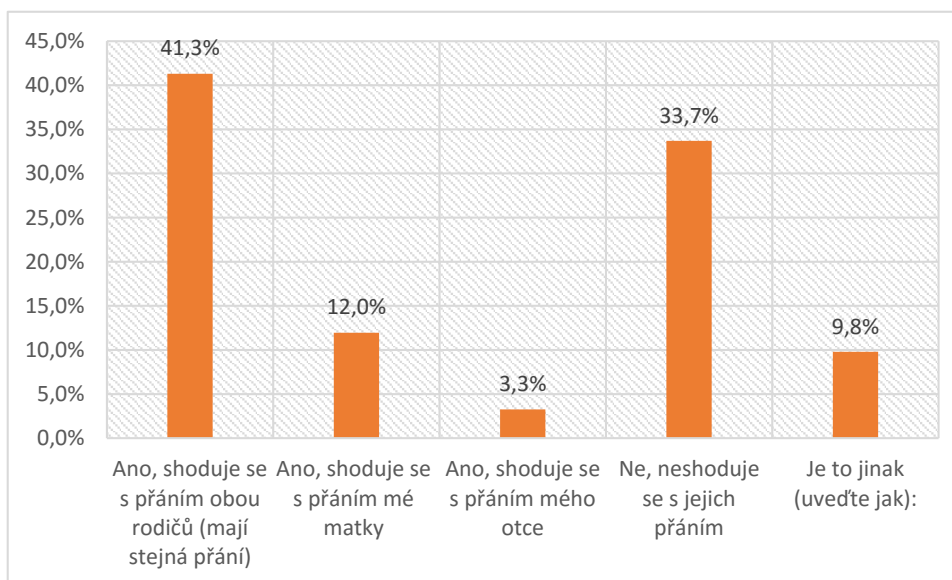
Obr. 8 Vliv vzdělání rodičů na volbu žáků

Na grafu č. 8 je dááno do vztahu vzdělání rodičů respondentů a rozhodnutí těchto respondentů týkající se jejich dalšího posupu po dokončení střední školy. Vzdělání rodičů je zde rozděleno na dvě skupiny, a to rodiče s nižším vzděláním, tedy se vzděláním základním a rodiče, kteří získali výuční list a druhou skupinu tvoří rodiče s maturitou, případně vysokou školou.

Ze získaných výsledků vidíme na obr. č. 8, že v případě 52 % žáků, u nichž rodiče patří do druhé skupiny, tedy s maturitou či vysokou školou, se rozhodlo pokračovat v dalším studiu a to buď ve stejném oboru, 22 %, nebo v oboru odlišném, 30 %. V případě stejného oboru je vliv obou skupin srovnatelný, naopak u volby vzdělávání v jiném oboru je rozdíl velmi znatelný, a to 22 %. U žáků, kteří se rozhodli jít pracovat po dokončení střední školy je vliv první skupiny rodičů 42 % versus 17 % vlivu skupiny druhé, tedy rodičů s maturitou či vysokou školou. Lze tedy říci, že žáci, kteří mají rodiče patřící do druhé skupiny, se spíše rozhodují pokračovat ve studiu, zatímco žáci, kteří mají rodiče patřící do skupiny první, spíš volí vstup na trh práce.

Otázka č. 5: Shoduje se Vaše rozhodnutí týkající se vzdělávací či profesní dráhy s přáním Vašich rodičů?

Prostřednictvím odpovědí na tuto otázku se dozvíme, zdali existuje shoda mezi volbou vzdělávací či profesní dráhy žáka/žákyně a tím, co by si jeho/její rodiče přáli, aby si zvolil/a. Respondenti měli možnost volby mezi shodou s přáním obou rodičů, s přáním matky, či otce, možností, že jejich volba není vůbec ve shodě s rodiči či uvést důvod kdy tomu bylo jinak. Absolutní a relativní četnosti počtu odpovědí můžeme vidět viz Příloha 4, tab. č. 4 a dále pak relativní četnosti vyjádřené graficky na obr. č. 9.

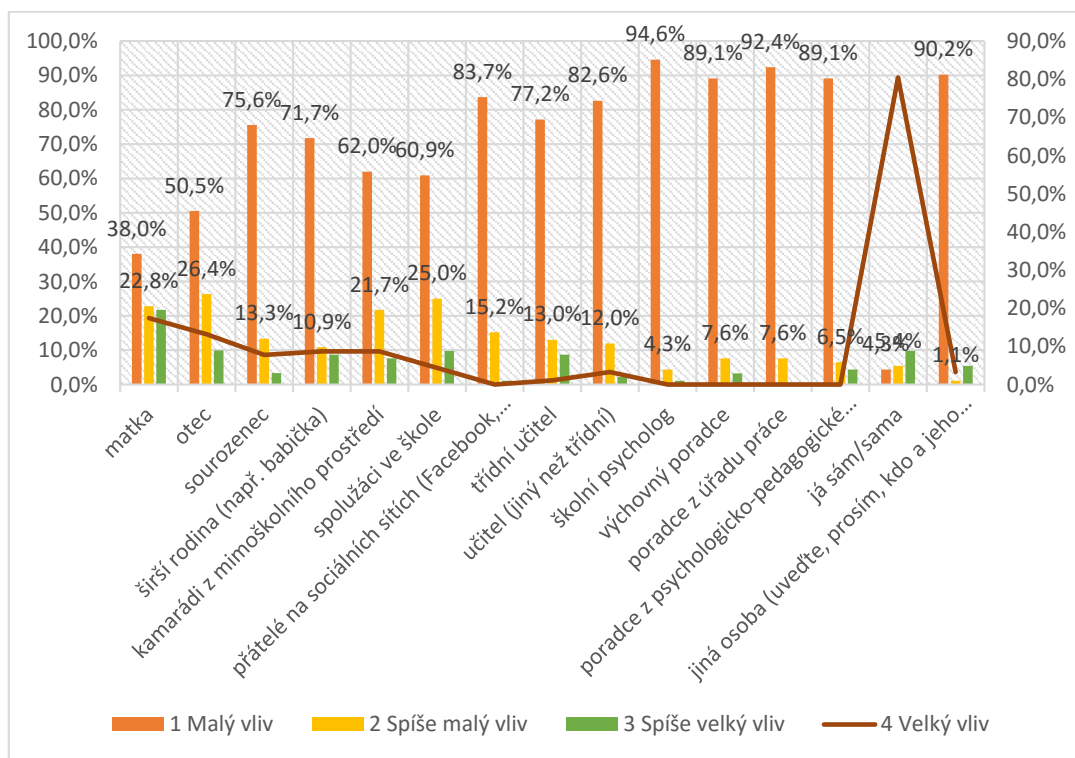
Obr. 9 Shoduje se Vaše rozhodnutí týkající se vzdělávací či profesní dráhy s přáním Vašich rodičů?

Z grafu na obr. č. 9 vidíme, že 41,3 % respondentů uvedlo, že jejich volba se shoduje s přáním obou rodičů. Zde tedy můžeme pozorovat poměrně velkou synchronicitu v rodině. Dalších 12 % respondentů uvádí, že jejich volba se shoduje s přáním jejich matky, zatímco s přáním otce se shodují jen 3,3 % přání. Můžeme tedy pozorovat větší souhru respondentů s matkou, než s otcem. Celých 56 % procent žáků je tedy ve shodě ohledně svého dalšího postupu po dokončení střední školy, alespoň s jedním z rodičů. 33,7 % respondentů uvádí, že se jejich volba naopak vůbec neshoduje s přáním jejich rodičů. 9,8 % respondentů uvedlo, že to

v jejich rodině bylo jinak. 7,8 % z uvedených 9,8 % udává jako odpověď, že jejich rodiče neměli žádné přání a rozhodnutí nechali čistě na žákovi, zbývající 2 % udávají, že jejich rodiče si přáli něco jiného, než žáci, ale i přesto prý mají jejich podporu jakkoliv se rozhodnou.

Otázka č. 6: Ohodnoťte, prosím, jakou mírou Vás ve Vašem rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze ovlivnil/a:

Dle odpovědí respondentů na otázku č. 6 zjistíme, jak velký vliv měli na respondenta jednotliví sociální činitelé z jeho okolí. Jedná se o baterii možností, kdy respondent zvolí míru vlivu od 1 (pro malý vliv) až po 4 (pro velký vliv). Mezi ovlivňující sociální činitele byly zařazeni: matka, otec, sourozenec, širší rodina, kamarádi mimo školu, spolužáci, přátelé na sociálních sítích, třídní učitel, jiný než třídní učitel, školní psycholog, výchovný poradce, poradce z úřadu práce, poradce z psychologicko-pedagogické poradny, respondent sám, či někdo úplně jiný.

Obr. 10 Míra vlivu sociální činitelů na žákovo rozhodování o budoucí kariéru či profesní dráze

Prvním z významných sociálních činitelů je matka. Velký vliv matky na rozhodnutí o budoucím povolání uvádí 17,4 % respondentů, ke spíše velkému vlivu se přiklání 21,7 %. Téměř polovina respondentů tedy uvádí, že je pro ně matka ovlivňujícím

činitelem. V 38 % odpovědí, respondenti uvádí, že vliv matky byl malý. Dalších 22,8 % se přiklání ke spíše malému vlivu. Dle výsledků (viz obr. č. 10) je jednoznačné, že matka je nejvíce ovlivňujícím činitelem z žákova okolí, pokud vynecháme žáka samotného. Celých 80 % žáků uvedlo, že se rozhodli sami. Čtyři z pěti žáků tedy zastává názor, že oni sami jsou tím hlavním působícím činitelem. Druhým nejvíce ovlivňujícím činitelem (když vynecháme žáka samotného) je otec. 13,2 % respondentů uvádí vliv otce na jejich rozhodování jako velký a dalších 9,9 % jako spíše velký. Naopak 50,5 % respondentů udává, že otec na ně měl malý vliv při rozhodování. Širší rodina je označována jako třetí nejvíce ovlivňující prvek. 8,7 % žáků ji uvádí jako činitele s velkým vlivem a dalších 8,7 % uvádí spíše velký vliv.

Důležití jsou i kamarádi mimo školu, kde 8,7 % žáků označuje velký vliv a dalších 7,6 % udává vliv spíše velký. Podobně je tomu i u vlivu na rozhodování o budoucím povolání ze strany spolužáků. Zde udává spíše velký vliv 9,8 % žáků a 4,3 % udávají velký vliv. Naopak malý vliv přisuzují žáci přátelům ze sociálních sítí a to dokonce 83,7 % z nich. Dalších 15,2 % žáků uvádí spíše malý vliv.

Největší vliv z pedagogického prostředí měl na rozhodování žáků jejich třídní učitel. Jeho vliv popisuje 8,7 % žáků jako spíše velký. Jinak se ovšem pedagogičtí pracovníci, pracovníci z úřadu práce, poradci a psychologové jeví jako opravdu velmi málo významní, pokud se jedná o ovlivňování rozhodnutí maturantů. 82,6 % žáků uvedlo, že učitelé (jiní, než třídní učitel) na ně mají malý vliv. Dalších 94,6 % žáků uvádí, že školní psycholog je v jejich rozhodnutí nijak neovlivnil. Výchovného poradce a poradce z psychologicko pedagogické poradny uvádí s malým vlivem 89,1 % žáků, poradce z úřadu práce dokonce 92,4 % žáků.

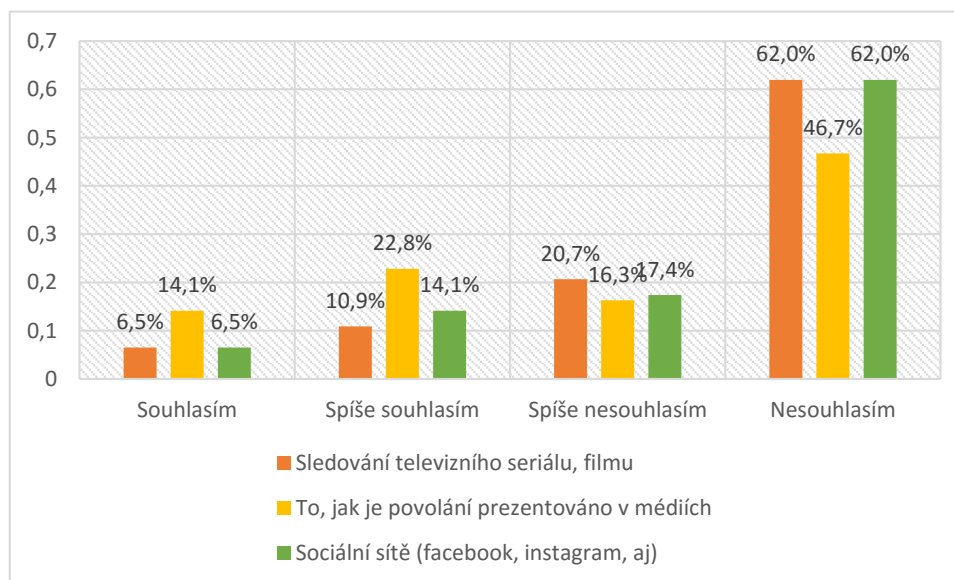
Ze získaných výsledků vyplývá, že žáci zastávají názor, že se hlavně rozhodují sami za sebe. Největší vliv ze svého sociálního okolí přisuzují matce, dále pak otci a svým kamarádům mimo školu a spolužákům. Naopak nejmenší vliv mají na žáky pedagogičtí pracovníci, pracovníci z úřadu práce, výchovní poradci a učitelé.

Otázka č. 7: *Ohodnoťte, prosím, jakou mírou Vás ve Vašem rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze ovlivnil/a:*

Otázka č. 7 zjišťuje, jak moc žáky v jejich rozhodování ovlivnila masmédiá. Jelikož jsou v dnešní době masmédiá velmi významným článkem každodenního života, ráda bych zjistila, jak moc velkou měrou zasahují do tématu volby povolání žáků středních škol. Odpovědi na otázku jsou čtyři možné a to dle velikosti vlivu jednotlivých prvků. Žák může souhlasit s vlivem na jeho rozhodování, spíše souhlasit, spíše nesouhlasit a nesouhlasit. Tuto míru souhlasu vyjadřují k tvrzení,

že sledování televizního seriálu na jejich rozhodnutí mělo vliv, či fakt, jak je povolání prezentováno v médiích či vliv sociálních sítí na žákovo rozhodnutí.

Jednotlivé výsledky absolutních a relativních četností odpovědí můžeme pozorovat viz Příloha 6, tab. č. 6 a na obr. č. 11.

Obr. 11 Vliv faktorů na rozhodování žáka

S tvrzením, že sledování televizního seriálu či filmu ovlivnilo rozhodování respondentů, jich nesouhlasí 62 %, spíše nesouhlasí 20,7 %. Je překvapivé, že sledování seriálu určitou měrou ovlivnilo 7,4 % respondentů, z nichž 6,5 % souhlasí a 10,9 % spíše souhlasí s vlivem seriálu či filmu.

Výraznější vliv souhlasu můžeme vidět v případě prezentace daného povolání v médiích, kdy 14,1 % žáků souhlasí, že jejich volba byla tímto prvkem ovlivněna, 22,8 % spíše souhlasí. Spíše nesouhlasí 16,3 % dotázaných a nesouhlasí 46,7 % dotázaných.

Prezentace povolání v médiích je kupodivu více ovlivňující, než v dnešní době tak populární sociální sítě. S jejich vlivem na rozhodnutí o další kariérní či profesní dráze souhlasí 6,5 % dotázaných, spíše souhlasí dalších 14,1 %. Spíše nesouhlasí 17,4 % dotázaných a nesouhlasí 62 % žáků.

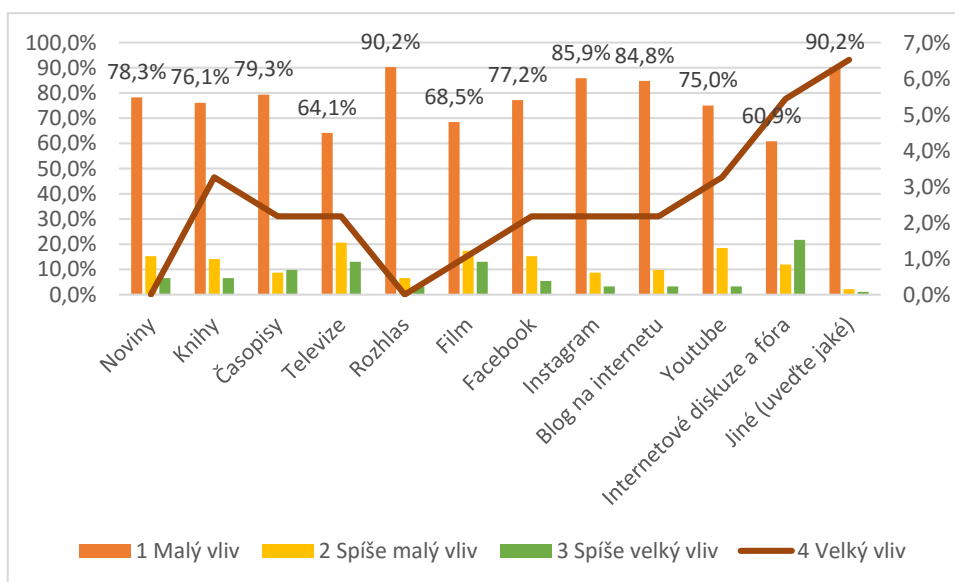
Ačkoliv více jak dvě třetiny dotázaných vyvrací, že by výše zmíněné faktory ovlivňovaly jejich rozhodování, můžeme pozorovat, že už i média v dnešní době

budují svoji pozici v oblasti ovlivňování budoucího směřování maturantů po dokončení střední školy.

Otázka č. 8: Jaký vliv měla na Vaše rozhodnutí o vzdělávací či profesní dráze následující masmédiá?

Prostřednictvím otázky č. 8 má být zjištěno, která z masmédií mají na rozhodování žáků největší vliv. Mezi hodnocená masmédiá byly zařazeny noviny, knihy, časopisy, televize, rozhlas, film, Facebook, Instagram, blog na internetu, Youtube, internetové diskuze a fóra.

Žáci mohli volit opět vliv od 1 (pro malý vliv) po 4 (velký vliv). Získané výsledky (absolutní a relativní četnosti) jsou uvedeny viz Příloha 7, tab. č. 7 a vyobrazeny na obr. č. 12. Pro tento typ otázky byla využita baterie otázek.

Obr. 12 Jaký vliv měla na Vaše rozhodnutí o vzdělávací či profesní dráze následující masmédiá?

Noviny označilo 6,5 % respondentů za masmédiium se spíše větším vlivem, naopak 15,2 % je označuje jako média se spíše malým vlivem a 78,3 % respondentů, jako činitele s malým vlivem. U dalšího možného ovlivňujícího faktoru a to u knih, označují 3,3 % dotázaných velký vliv na jejich rozhodnutí, dalších 6,5 % dotázaných je označuje jako médium se spíše větším vlivem, 14,1 % dotázaných zastává názor, že knihy měli spíše malý vliv na jejich rozhodnutí a 76,1 % označuje vliv malý. Časopisy označuje 12 % dotázaných jako médium se spíše velkým či velkým vlivem,

88 % respondentů naopak jako médium se spíše malým či malým vlivem.

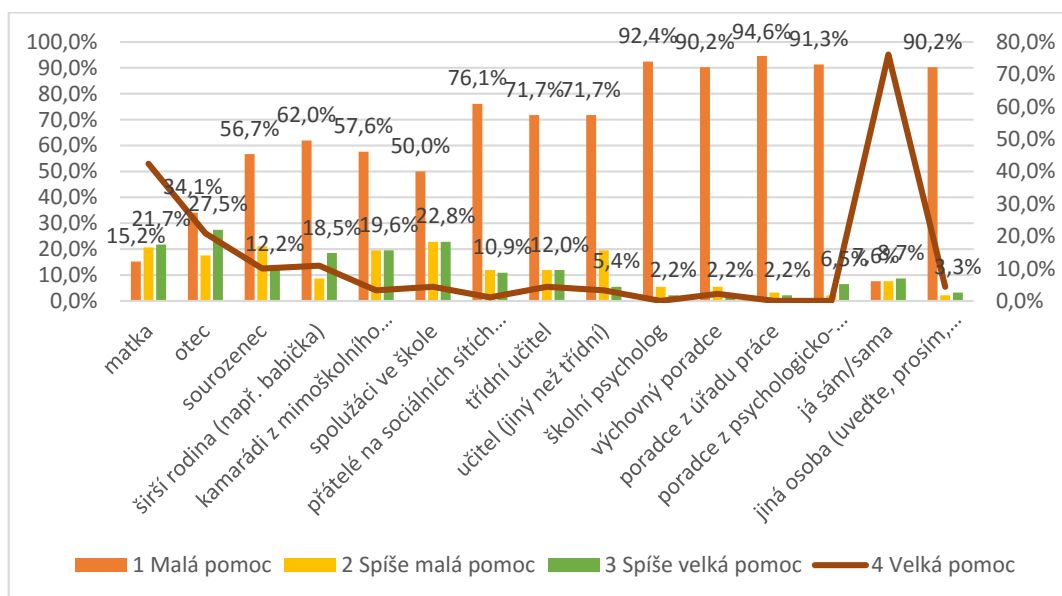
V případě televize, volí 2,2 % respondentů velký vliv na jejich rozhodování, 13 % respondentů volí spíše velký vliv. 20,7 % respondentů tvrdí, že na ně měla televize spíše malý vliv a 64,1 % tvrdí, že vliv byl malý. Rozhlas dle získaných výsledků považují jen 3,3 % dotázaných za masmédiu se spíše velkým vlivem, zbylých 96,7 % jej označuje jako masmédiu se spíše malým či malým vlivem. Film obdobně jako televize má vyšší zastoupení vlivu na rozhodování žáků o budoucím povolání. 14,1 % respondentů tvrdí, že vliv byl spíše velký či velký, 17,4 % volí vliv spíše malý a 68,5 % vliv malý.

Facebook hraje očividně malou roli v tématu vlivu na volbu povolání. Jako velmi ovlivňující jej označují jen 2,2 % žáků, se spíše velkým vlivem 5,4 % dotázaných. Spíše malý vliv volí 15,2 % dotázaných a 77,2 % zastává názor, že na jejich rozhodnutí měl Facebook malý vliv. Obdobně je tomu i u Instagramu a internetových blogů, kde 5,5 % žáků tvrdí, že vliv je spíše velký či velký, zbylých 94,5 % volí vliv spíše malý a malý.

Díky odpovědím žáků ovšem víme, že významným médiem jsou internetové diskuze a fóra. 5,4 % žáků je označuje jako média s velkým vlivem, dokonce 21,7 % žáků si myslí, že na jejich rozhodování měly tyto internetové diskuze a fóra spíše velký vliv. Jedná se tak tedy o médium s největším podílem vlivu na rozhodování žáků o budoucí kariérní či profesní dráze. Myslím, že to velmi souvisí se získanými výsledky, kdy žáci sami sebe považují z 80 % za nejvíce ovlivňujícího činitele. Je tedy velmi pravděpodobné, že si informace týkající se budoucího povolání, hledají na internetu na diskuzích a fórech, a tyto informace a názory poté mají na žákovo rozhodnutí vliv.

Otázka č. 9: *Ohodnoťte, prosím, jak moc Vám ve Vašem rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze pomohl/a:*

V rámci otázky č. 9 bude zjišťováno, jak velké pomoci se dotázaným žákům dostalo ze strany jejich sociálního okolí při rozhodování o budoucím povolání. Zvolení ovlivňovatelé jsou stejní jako u otázky č. 6. Žák má možnost volit míru obdržené pomoci na stupni od 1 (malý vliv) do 4 (velký vliv). Pro tuto otázku byla využita baterie otázek. Získané výsledky (absolutní a relativní četnosti odpovědí) jsou vyobrazeny viz Příloha 8, tab. č. 8 a na obr. č. 13.

Obr. 13 Míra pomoci v rámci procesu rozhodování o budoucí kariérní či profesní dráze

Stejně jakou u otázky č. 6 týkající se vlivu na žákovu rozhodování, tak i v případě obdržené pomoci, je nejvýznamnějším sociálním činitelem matka žáka. 42,4 % žáků uvádí, že ze strany jejich matky se jim dostalo velké pomoci, dalších 21,7 % dotázaných uvádí, že se jim dostalo spíše velké pomoci a jen 15,2 % uvádí pomoc malou. Z otcovi strany se dostává žákům velké pomoci v poloviční míře ve srovnání s matkou, spíše velkou pomoc uvádí 27,5 % žáků. Naopak 34,1 % žáků uvádí pomoc malou a 17,6 % pomoc spíše malou. Ze strany sourozenců či širší rodiny se žákům dostává malé či spíše malé pomoci, a to v nadpoloviční míře.

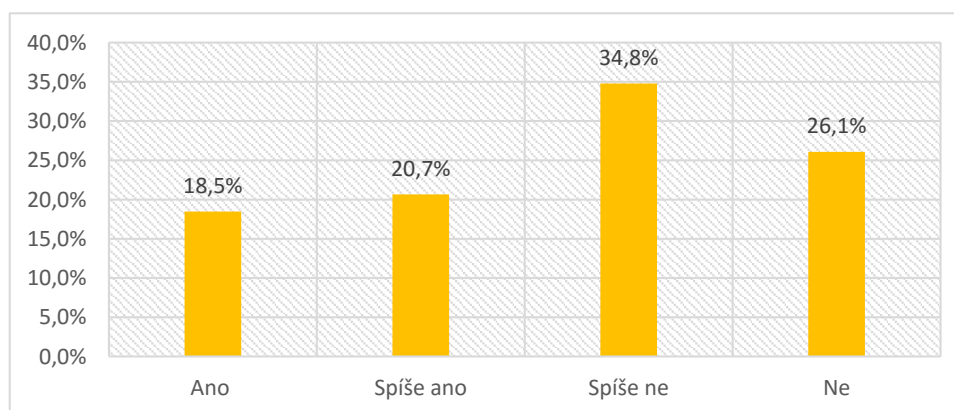
Pro jednu třetinu dotázaných se kamarádi mimo školu a spolužáci stali zdrojem pomoci při rozhodování, zbylé dvě třetiny žáků u svých kamarádů a spolužáků podporu nenašli. Kamarády na sociálních sítích jako zdroje pomoci uvádí 12 % žáků.

Nejvíce pomoci od odborníků se žákům dostalo ze strany třídního učitele. Velkou pomoc uvádí 4,3 % dotázaných žáků a spíše velkou pomoc uvádí 12 % dotázaných. Jiný než třídní učitel pomohl žákům velmi v 3,3 % a dalších 5,4 % žáků uvádí, že se jim dostalo spíše velké pomoci. Ze strany odborníků pomohl nejvíce poradce z psychologicko-pedagogické poradny, což uvádí 6,5 % žáků. Ze strany výchovných poradců, poradců z úřadu práce a školních psychologů se žákům nedostalo žádné či téměř žádné pomoci. Na základě těchto získaných informací, vidím velký potenciál pro zlepšení v této oblasti.

Téměř devadesát procent, konkrétně 84,7 % žáků uvádí, že nejvíce pomohli sami sobě. Tohle by také mohlo souviset se zjištěným vlivem internetových fór a diskuzí. Jako jiné zdroje velké pomoci uvádí 4,3 % žáků svého přítele/přítelkyni.

Otázka č. 10: *Uvítal/a byste větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany rodičů?*

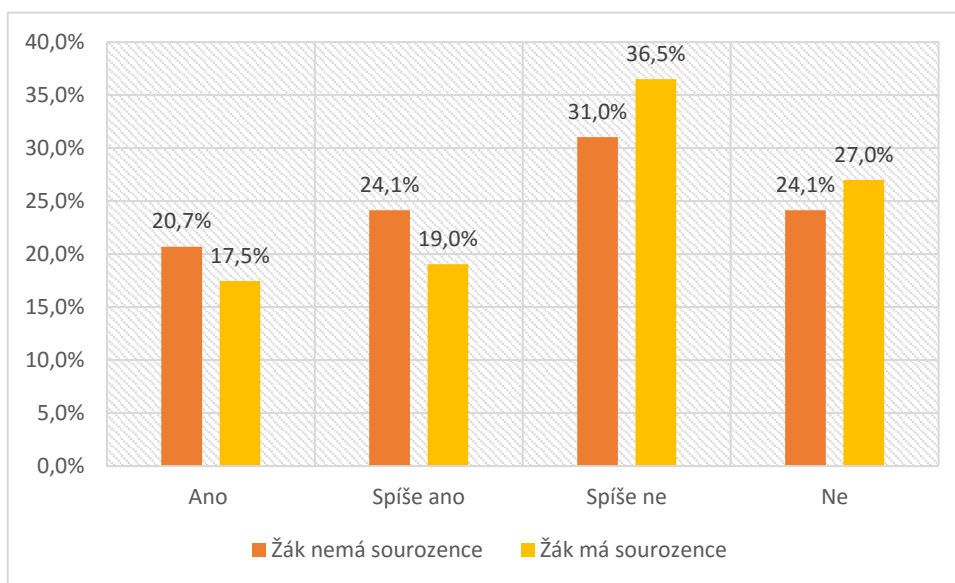
V rámci otázky č. 10 bylo zjišťováno, zdali by žáci stáli o větší podporu ze strany svých rodičů. Respondenti mohli volit ze čtyř možných odpovědí. Mohli zvolit možnost ano, kdy tím vyjadřují svůj souhlas s větší mírou pomoci s rozhodováním o budoucí kariéře či profesní dráze, dále možnost kdy by spíše uvítali pomoc či spíše neuvítali pomoc a možnost, kdy o dodatečnou pomoc ze strany rodičů nestojí. Odpovědi jsou uvedeny viz Příloha 9, tab. č. 9 a vyobrazeny na obr. č. 14.

Obr. 14 Uvítal/a byste větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany rodičů?

Dle zjištěných výsledků se více než čtvrtina respondentů, konkrétně 26,1 %, přiklání k tomu, že o větší pomoc od rodičů nemají zájem. Dalších 34,8 % udává, že spíše nesouhlasí s větší pomocí ze strany rodičů. 20,7 % žáků volí možnost, kdy se spíše přiklání k větší pomoci a 18,5 % žáků udává, že by o větší pomoc v rámci procesu rozhodování o budoucím povolání vážně stálo. Tedy více než polovina respondentů zastává názor, že mají dostatek pomoci a další již nepotřebují.

Dále byl zjišťován vztah mezi tímto zájmem o pomoc a strukturou rodiny žáka. Konkrétně fakt, zdali má množství sourozenců v žakově rodině nějakou souvislost s tím, že by od svých rodičů potřeboval větší pomoc v rozhodování o budoucím povolání. Výsledky tohoto vztahu jsou graficky znázorněny na obr. č. 15.

Obr. 15 Vztah struktury rodiny s potřebou pomoci ze strany rodičů v otázce volby povolání

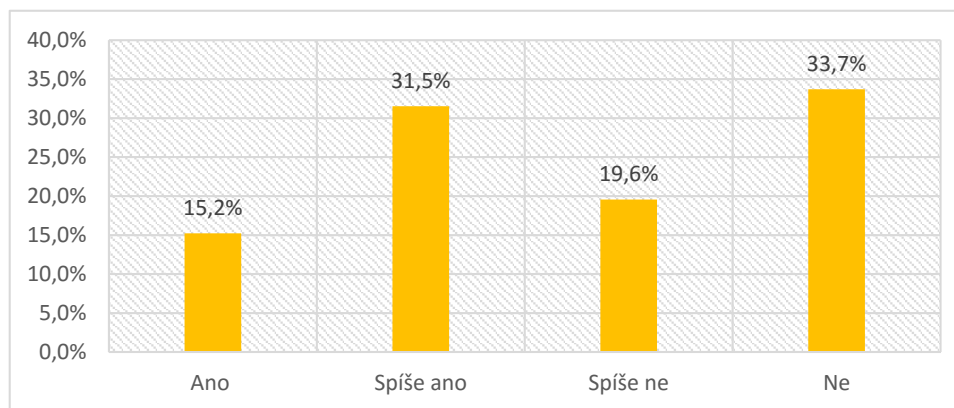
Na výše uvedeném obr. č. 15 vidíme, že 20,7 % žáků, kteří nemají sourozence, by větší pomoc ze strany rodičů uvítali, stejně tak, jako 17,5 % žáků, kteří sourozence mají. Spíše ano volí 24,1 % jedináčků a 19 % žáků se sourozenci. Překvapující je, že vyšší procentuální zastoupení žáků, kteří mají sourozence další pomoc nechce či spíše nechce a to nadpoloviční většina, 63,5 %. Stejně tak o dodatečnou pomoc od rodičů nemá zájem 24,1 % jedináčků a spíše nemá zájem 31 % jedináčků.

Zkoumaný vztah mezi strukturou rodiny a zájmu o větší míru pomoci, ze strany rodičů nám tedy ukazuje, že kupodivu více pomoci by uvítali žáci, kteří sourozence nemají. V dnešní velmi pracovně vytížené době, tak nejspíš rodiče, kteří mají jen jednoho potomka, věnují svůj čas spíše kariéře, než pomoci v rozhodování svých dětí o jejich budoucím povolání, ačkoliv by o to jejich děti měli zájem.

Otázka č. 11: *Uvítal/a byste, větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany odborníků?*

Prostřednictvím této otázky bude zjišťováno, zdali by žáci měli zájem o větší pomoc ze strany odborníku v oblasti poradenství týkající se volby povolání. Jelikož, jak v případě vlivu, tak i v případě poskytnuté pomoci se odborníci jeví jako

činitelé s velmi malým vlivem a nízkou mírou pomoci, co se kariérní volby týká, zajímalo by mě, zdali by žáci o větší pozornost měli zájem. Žáci mohli volit odpověď ano, spíše ano, spíše ne a ne na otázku zdali by uvítali větší pomoc během rozhodování týkající se kariérní a profesní dráhy. Výsledky jsou uvedeny viz Příloha 10, tab. č. 10 (vyjádřené v absolutních a relativních četnostech odpovědí) a na obr. č. 16.

Obr. 16 Uvítal/a byste, větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany odborníků?

Ačkoliv respondenti v otázce číslo 9 uvedli, že se jim dostalo malé pomoci ze strany odborníků a pedagogických pracovníků, tak jen 15,2 % z nich by mělo zájem o poskytnutí větší pomoci. Celkem tedy 46,7 % žáků by větší pomoc ze strany odborníků ocenilo, z nichž 31,5 % z dotázaných by větší pomoc spíše uvítali. O větší pomoc nestojí celkem 33,7 % respondentů a 19,6 % se přiklání k odpovědi spíše ne. Nadpoloviční většina tedy o zvýšenou pozornost v rámci tohoto tématu zájem nemá.

9 Diskuse

V průběhu procesu rozhodování o své budoucnosti, a to jak v případě rozhodnutí vstoupit na trh práce či pokračovat ve studiu, působí na žáky nespočet vlivů. Mezi důležité vlivy patří vlivy sociální, které žáka obklopují od raného dětství a formují jej.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké vlivy žáka v rozhodování nejvíce ovlivňují a kdo z žákova sociálního okolí mu/ jí během rozhodovacího procesu nejvíce pomáhal.

Hlad'ová a Drahoňovská (2012, s. 10) ve své studii uvádí, že 63 % žáků si myslí, že na své rozhodnutí měli velký vliv oni sami. Dalších 28 % žáků se přiklání k vlivu malému a 9 % žáků nepřisuzuje svému rozhodnutí žádný vliv. Tyto výsledky se poměrně liší od výsledků získaných dotazníkovým šetřením v rámci bakalářské práce. 80 % dotázaných žáků se domnívá, že se rozhodli samostatně volbě budoucího povolání, a dalších 10 % se domnívá, že si za svým výsledným rozhodnutím stáli spíše sami. 9 % žáků uvádí, že ovlivnili své rozhodnutí málo či spíše málo.

85 % žáků také uvádí, že se považují za ty, kteří si sami vyhledali pomoc, která byla potřeba pro uskutečnění jejich konečného rozhodnutí. Tento fakt může vypovídat o tom, že se žáci považují za poměrně autonomní jednotky, které se velmi spoléhají na sebe. Jsou schopni si obstarat potřebné informace. 27 % dotázaných žáků uvádí jako významný zdroj pomoci při rozhodování internetové diskuse a fóra. Můžeme tedy pozorovat, že žáci s pokrokem doby využívají moderních technologií, které jim pomáhají v jejich rozhodování. Otázkou ovšem zůstává, zdali mají opravdu takový rozhled a schopnosti se správně rozhodnout, aby později svého rozhodnutí nelitovali.

Jako nejvýznamnější sociální vliv považuje 39 % žáků svoji matku. 23 % dotázaných jí přisuzuje spíše malý vliv a 38 % žáků považuje její vliv za malý. Hned po matce je nejvýznamnější vliv otce, kde 23 % žáků popisuje jeho vliv na jejich rozhodování jako velký či spíše velký, 26 % žáků si myslí, že vliv je spíše malý a 51 % žáků se domnívá, že vliv otce je malý. Dle Hlad'ové a Drahoňovské (2012, s. 17) si 28 % žáků myslí, že na jejich rozhodnutí měli rodiče vliv velký. Dalších 51 % jim přisuzovalo vliv malý a 17 % vliv žádný. Lze tedy vidět, že i v případě vlivu rodičů je vliv větší, než ve zmiňované studii. Rodiče tak hrají druhou nejvýznamnější roli v rozhodovacím procesu o další vzdělávací či profesní dráze žáka.

Žáci i přes to, že se spoléhají především na své znalosti a sami sebe vidí, jako ty, kteří rozhodují, tak nadpoloviční většina uvádí, že se jejich rozhodnutí shoduje či spíše shoduje s přáním alespoň jednoho z rodičů. Opět je větší shoda žáků s matkou, než s otcem. Toto zjištění může být ovlivněno např. tím, že ve skupině respondentů bylo více dívek, než chlapců. Zatímco shodu s přáním rodičů potvrzuje 55 % žáků, dle průzkumu Šťastnové a Drahoňovské (2012, s. 9) využívá rad svých rodičů 81,3 % žáků. Můžeme zde tedy pozorovat pokles shody názoru žáka s jeho rodiči ve srovnání s rokem 2012. Toto zjištění může vypovídat o již zmíněném větším osamostatňování žáků.

Vedle vlivu je významná role rodičů, i co se pomoci při rozhodování týče. 64 % dotázaných žáků uvádí, že jim jejich matka pomáhala v průběhu rozhodovacího procesu a 47 % uvádí pomoc ze strany otce. Jak z pohledu vlivu, tak i z pohledu obdržené pomoci, jsou rodiče významnými hráči, ve hře volby povolání.

Jako v pořadí třetí nejvýznamnější faktor žáci uvádí širší rodinu, kdy 18 % žáků jí přisuzuje velký či spíše velký vliv. V tomto se průzkum Hlad'a a Drahoňovské (2012, s. 18) liší, jelikož z jejich výzkumu vyplývá, že v pořadí třetí nejvýznamnější vliv měli kamarádi žáků. Jejich míra vlivu a pomoci s rozhodováním je dle výsledků průzkumu této bakalářské práce až v pořadí za širší rodinou. Kupodivu se ukazuje, že kamarádi mimo školu a spolužáci ovlivňují žáky v rozhodování více, než jejich sourozenci. Toto zjištění zřejmě souvisí s faktem, že žáci tráví více svého volného času se svými kamarády, se kterými také diskutují o svých plánech do budoucna.

Na základě výsledků průzkumu, lze říci, že ve stejném pořadí, jak žáci uvádí míru vlivu, tak i ti stejní sociální činitelé žákům pomáhali. Žáci ovšem uvádí mnohem větší podíl pomoci ve srovnání s procentuálním vyjádření vlivu na jejich rozhodnutí. Lze se tedy domnívat, že žáci pomoc ze strany svého sociálního okolí využívají, ovšem ovlivňovat se nechají v menší míře.

Vliv odborníků a pedagogických pracovníků je mnohem nižší, než u předchozích uvedených vlivů. Malý vliv odborníků a pedagogických pracovníků byl zjištěn také v průzkumu Hlad'a a Drahoňovské (2012, s. 18). Vzhledem k tomu, že žák tráví většinu svého času ve škole, dalo by se předpokládat, že žáka ovlivní ve větší míře, než tomu ve skutečnosti je. Naopak bylo zjištěno, že ačkoliv vliv pedagogických pracovníků je malý, jejich pomoc v rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze je mnohem vyšší. 16 % dotázaných žáků uvádí velkou či spíše velkou pomoc ze strany třídního učitele, 8 % žáků uvádí, že jim pomohl či spíše mohl jiný, než třídní učitel a 7 % dotázaných žáků uvádí, že se jim dostalo odborné pomoci ze strany poradce z psychologicko-pedagogické poradny. Míra obdržené pomoci je

menší ve srovnání s výsledky průzkumu Šťastné a Drahoňovské (2012, s. 19). Ty uvádí míru pomoci ze strany učitelů ve výši 27, 8 %. Druhým nejvíce nápomocným je dle jejich výzkumu výchovný poradce, jehož pomoc uznává 7,2 % dotázaných, zatímco v průzkumu této bakalářské práce jen 4 % dotázaných žáků.

Zajímalo mě, zdali by žáci o větší pomoc ze strany pedagogických pracovníků a odborníků měli zájem. Bylo zjištěno, že 47 % dotázaných žáků se přiklání k odpovědi ano či spíše ano. Je zde tedy patrný poměrně velký potenciál pro zlepšení v oblasti poskytování pomoci žákům v jejich rozhodování o budoucím povolání.

V současné moderní době, kdy média zasahují do životů téměř všech z nás, je velmi zajímavé pozorovat, zdali i média se nějakým dílem podílí svým vlivem ve zkoumaném tématu. Z výsledků průzkumu vyplynulo, že 18 % žáků bylo velmi či spíše ovlivněno sledování určitého filmu či seriálu, 21 % dotázaných uvádí, že jejich rozhodnutí ovlivnily dnes tak populární sociální sítě a nejvíce, a to 37 % dotázaných maturantů se domnívá, že je v jejich rozhodnutí ovlivnilo to, jak je jimi zvolené povolání prezentováno v médiích. Největší míru vlivu žáci přisuzují internetovým fórům a diskuzím, mezi další významnější vlivy uvádí televizi a již zmíněný film. Masmédia tak skýtají velký potenciál v ovlivňování rozhodování mladých lidí, kteří přemýšlejí o své budoucnosti, budoucí kariéře či další vzdělávací dráze.

10 Doporučení pro pedagogickou praxi

Ze získaných výsledků vyplývá, že největší vliv měl na žáky jejich třídní učitel. Což je z mého pohledu pochopitelné, jelikož s třídním učitelem žáci často řeší i osobní záležitosti. Ovšem jeho vliv a vliv jiných, než třídních učitelů je ve srovnání s průzkumem Šťastné a Drahoňovské (2012) nižší. Vidíme tedy klesající trend. Toto zjištění by mělo být pro pedagogické pracovníky výstražným znamením, pokud uvážíme, že žák tráví třetinu svého času ve škole. Míra obdržené pomoci je ve srovnání s vlivem na vyšší úrovni. Mezi nejvíce nápomocné žáci řadí jak třídního učitele, tak i jiné pedagogy ze školy. K vylepšení výsledků by mohlo přispět, pokud by se učitelé na žáky zaměřovali individuálně a to v průběhu celého studia. Dle mého názoru by bylo vhodné zjistit žákovi schopnosti a dovednosti v konkrétních oblastech a dále by se žákovi mohl věnovat konkrétní učitel daného předmětu, ve kterém žák vyniká či který souvisí s oborem, kterému by se žák chtěl dále věnovat. Žák by se tak mohl o oboru dozvědět více informací, který by mohly tvořit základní kámen pro jeho rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze. Vzhledem k tomu, že střední odborná škola, či škola obecně, by měla žáka připravit na jeho budoucí povolání, tak se z mého pohledu jeví aktivity pedagogů jako nedostatečné.

Jako zásadní bych také považovala velmi nízký vliv jak výchovného poradce, tak i ostatních poradců z úřadu práce, či školního psychologa na rozhodování žáků o další vzdělávací či profesní dráze. Dle mého názoru by bylo vhodné žáky seznámit s obsahem práce jednotlivých odborníků, aby si tak byli vědomi, na koho se mohou v případě potřeby obrátit. Žáci také uvádí, že se jim nedostalo téměř žádné pomoci ze strany těchto odborníků. Navrhovala bych tedy zvýšenou spolupráci školy a to především s úřadem práce, tak aby měli žáci možnost dozvědět se více o možnostech na trhu práce, a to např. prostřednictvím besed či exkurzí na úřad práce. Zde by měli možnost vyplnit si např. testy profesních zájmů a zjistit, tak na jaké povolání se hodí. Mohly by jim být nastíněny informace o nabídce pracovních míst na trhu práce, o nezaměstnanosti v jednotlivých profesích či naopak v jakých oborech je největší nabídka pracovních míst. Na základě těchto informací by se žáci mohli rozhodnout, zdali budou pokračovat ve studiu v perspektivním oboru či vstoupí na trh práce na pozici, o které je momentálně na trhu zájem.

Z provedeného průzkumu také vyplývá, že stále významnějším vlivem působícím na žáky jsou informace na internetu a informace poskytované masmédií. V této oblasti bych také viděla potenciál pro zapojení učitelů či odborných poradců.

Ukázalo se, že významným faktorem je prezentace povolání v médiích. Tohoto zjištění by bylo možné využít např. k diskuzím o konkrétní prezentaci povolání v rámci výuky. Ze strany učitelů či odborníků by na řešené téma byly poskytovány relevantní informace, které by žákovi pomohly se v nepřehledném množství informací z masmédií lépe orientovat.

11 Závěr

Na základě provedeného průzkumu v rámci této bakalářské práce bylo zjištěno, že žáci sami sebe vidí, jako ty, kteří rozhodují o své budoucnosti, jak ostatně uvádí 90 % respondentů. Největší vliv ze sociálního okolí má na žáky jejich matka, což uvádí 39 % respondentů, následuje vliv otce, jak uvádí 23 % z dotázaných respondentů. Třetím nejvýznamnější vliv má na žáky jejich širší rodina dle 18 ti % respondentů. Rodina je tedy stále silnou oporou žáka během rozhodovacího procesu o volbě povolání. Na otázku zdali se rozhodnutí týkající se další vzdělávací či profesní dráhy shoduje s přáním obou rodičů, odpovídá 41 % žáků, že ano. Dalších 12 % uvádí shodu s přáním matky a 3 % shodu s přáním otce.

Hned za rodinou následuje vliv kamarádů mimo školu, 17 %, a spolužáků 14 %. Přátelé na sociálních sítích mají kupodivu jen 1 % vliv na žákovo rozhodnutí týkající se jeho profesní či vzdělávací dráhy. Žáky v rozhodování v 9 % ovlivnil jejich třídní učitel, 5 % žáků bylo ovlivněno jiným, než třídním učitelem. Výchovní poradci, poradci z úřadu práce, školní psychologové či poradci z pedagogicko-psychologické poradny mají vliv na méně než 4 % dotázaných žáků.

Zkoumán byl i vliv masmédií a sociálních médií v současné společnosti. Z průzkumu vyplývá, že 37 % dotázaných souhlasí či spíše souhlasí s tvrzením, že jejich volba povolání byla ovlivněna prezentací tohoto povolání v médiích. 21 % dotázaných uvádí, že souhlasí či spíše souhlasí s tvrzením, že jejich volba povolání byla ovlivněna sociálními sítěmi a 18 % žáků souhlasí či spíše souhlasí s tvrzením, že na jejich rozhodnutí měl vliv film či seriál. Jako nejvíce ovlivňující masmédiu uvádí 15 % respondentů televizi, následuje vliv filmu a časopisů.

Míra pomoci je ovšem vyšší, než vliv sociálních činitelů. Od matky se dostalo velké či spíše velké pomoci 62 % respondentům. Od otce se respondentům dostalo poloviční pomoci, a to 27 %, ve srovnání s matkou. Na otázku, zdali by žáci uvítali větší pomoc ze strany rodičů, odpovídá 18 %, že by větší pomoc uvítalo a dalších 21 % by větší pomoc spíše uvítalo. Tato otázka byla následně dávana do souvztáhnosti se strukturou žákovy rodiny. A to konkrétně, jestli žáci, kteří mají sourozence, mají větší zájem o rodičovskou pomoc při rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze nebo zdali tomu tak není. Bylo zjištěno, že odpověď ano či spíše ano volí 45 % jedináčků v porovnání s 36 % žáků, kteří sourozence mají. Kupodivu více pomoci by tedy uvítali žáci, kteří sourozence nemají. V dnešní velmi pracovně vytížené době, tak nejspíš rodiče, kteří mají jen jednoho potomka, věnují svůj čas spíše

kariéře, než pomoci v rozhodování svých dětí o jejich budoucím povolání, ačkoliv by o to jejich děti měli zájem.

Třetina dotázaných žáků uvádí, že jim s rozhodnutím pomohli jejich kamarádi mimo školu a spolužáci. Velkou pomoc ze strany třídního učitele uvádí 4 % respondentů, ovšem 12 % žáků uvádí, že jim třídní učitel poskytl pomoc spíše velkou. Jiný než třídní učitel pomohl žákům velmi v 3 % a dalších 5 % žáků uvádí, že se jim dostalo spíše velké pomoci. Ze strany odborníků pomohl nejvíce poradce z psychologicko-pedagogické poradny, což uvádí 7 % žáků. Výchovní poradci, školní psychologové a poradci z úřadu práce u více než 95 % žáků neposkytli pomoc s jejich volbou vzdělávací či profesní dráhy. Na otázku zdali by žáci uvítali více pomoci ze strany pedagogů a odborníků, odpovídá 15 % respondentů, že ano a dalších 32 % volí odpověď spíše ano.

Na základě svých představ a vlivů svého okolí, činí žáci nakonec rozhodnutí, zdali pokračovat v dalším vzdělávání, vstoupit na trh práce, cestovat, pracovat či studovat v zahraničí. Celých 44 % žáků má v plánu se věnovat dalšímu studiu, 29 % maturantů plánuje nastoupit do práce, 6 % plánuje odjet do zahraničí a to buď za prací, nebo za studiem. Jedna pětina žáků uvedla, že ještě neví, co budou po dokončení střední školy dělat. Což je dle mého názoru zarážející vzhledem k tomu, že respondenti jsou studenty maturitních ročníků. Výrazná část respondentů, 42 %, má v plánu se věnovat úplně jinému oboru, než jaký nyní studují v porovnání s 30 % žáků, kteří by v oboru rádi pokračovali. Do vztahu volby žáka, jakou variantu si zvolí, bylo dáváno vzdělání jeho rodičů. Byl tedy zjišťován vliv vzdělanosti rodičů, jako sociálního faktoru, na rozhodnutí žáka ohledně jeho vzdělávací či profesní dráhy. Výsledky ukazují, že 52 % žáků, jejichž rodiče mají maturitní či vysokoškolské vzdělání plánuje pokračovat v dalším studiu, a to 22 % ve stejném oboru, jaký nyní studují a 30 % v oboru jiném. 42 % žáků, kteří se rozhodli vstoupit na trh práce, uvádí, že jejich rodiče mají nižší vzdělání, než maturitní, ve srovnání se 17 % žáků, jejichž rodiče mají maturitní a vyšší vzdělání. Lze tedy říci, že žáci, kteří mají rodiče s maturitním či vyšším vzděláním se spíše rozhodují pokračovat ve studiu, zatímco žáci, kteří mají rodiče s nižším, než maturitním vzděláním, spíše volí vstup na trh práce.

Výsledky této bakalářské práce přispívají k doplnění problematiky týkající se vlivu sociálních faktorů na rozhodování žáka v otázce volby povolání. Dle mého názoru byly cíle bakalářské práce splněny. Výsledky práce a doporučení mohou sloužit pedagogům vybraných škol jako podklad a inspirace pro pedagogickou pra-

xi. Vzhledem k malému počtu respondentů ovšem nelze výsledky práce zobecňovat.

12 Seznam použité literatury

- BĚLOHLÁVEK, FRANTIŠEK. *Osobní kariéra*. Praha: Grada, 1994, 109 s. ISBN 80-716-9083-X.
- BĚLOHLÁVEK, F. *Organizační chování: jak se každý den chovají spolupracovníci, nadřízení, podřízení, obchodní partneři a zákazníci*. Olomouc: Rubico, 1996, 343 s. ISBN 80-858-3909-1.
- BLAŽEK, Bohuslav. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Ediční řada Studie. ISBN 80-85850-11-7.
- BLAŽKOVÁ, Jitka. *Volba – příručka pro učitele. 1. vyd.* Most: Hněvín, 2001, 254 s. ISBN 80-902651-3-8.
- BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. Praha: Fortuna, 2003. ISBN 8071682545.
- CIBULKOVÁ, P. a kol. *Vývojová ročenka školství v ČR 2001/02-2006/07*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2007. ISBN 978-80-211-0529-4.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele. 2. vyd.* Praha: Portál, 2007, 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a kol. *Slovník pojmů k řízení lidských zdrojů. 1. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2004. 157 s. ISBN 80-7179-468-6.
- ĎURIŠOVÁ, Libuše. *Výchovné (kariérové) poradenství na základních školách se zaměřením na profesní orientaci a vliv školy na tuto orientaci*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2014. 250 s. Školitel prof. PhDr. Josef Maňák, CSc.

- FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 384 s. ISBN 80-7178-063-4.
- FORSTER, P. *Whose Choice is it Anyway? Managing Schools Today*, 1992, Vol. 1, No. 6
- Foskett, N.H. and Hesketh A.J. (1997) 'Constructing choice in contiguous and parallel markets: institutional and school leavers' responses to the new post-16 marketplace, *Oxford Review of Education*, 23, 2, pp299-330.
- HANZLÍKOVÁ, O., D. PAUKNEROVÁ a M. SOUŠKOVÁ. *Jak uspět v prvním zaměstnání*. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0121-9.
- HAVLOVÁ, Jitka. *Profesní dráha ve 20. století: úvod do sociologie povolání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, 146 s. ISBN 80-7184-220-6.
- HEMSLEY-BROWN, J. *College choice: Perceptions and priorities* [online]. London, 1999 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/258135643_College_Choice_Perceptions_and_Priorities
- HLAĎO, P. *INFORMAČNÍ ZDROJE, INFORMACE A JEJICH EFEKTIVITA PŘI ROZHODOVÁNÍ ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL O DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ A PROFESNÍ DRÁŽE* [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://lifelonglearning.mendelu.cz/wcd/w-rek-lifelong/ll1202/lifele2012020219.pdf>
- HLAĎO, Petr. *Volba povolání: Základní orientace ve světě práce* [online]. Brno, 2008 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.vychova-vzdelavani.cz/svet-prace/>
- HLAĎO, P. *Profesní orientace adolescentů: Poznatky z teorií a výzkumů*. 1. vyd. Brno: Konvoj, 2012, 140 s. ISBN 978-80-7302-165-8.

HLAĎO, Petr a Petra DRAHOŇOVSKÁ. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření [online]*. Praha, 2012 [cit. 2016-05-10]. 45 s. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/KP_Volba_zaci_rodice_pro_www.pdf

HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: Poznatky z teorií a výzkumů [online]*. Brno: Konvoj, 2012 [cit. 2016-05-10]. ISBN 978-80-7302-165-8. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=nbLaKAmxJ40C&pg=PA18&lpg=PA18&dq=definice+kari%C3%A9rov%C3%A9+v%C3%BDchovy&source=bl&ots=VCXbTckT9F&sig=jb_1xzaFI9ZdhHpoz7MrzKBR01s&hl=cs&sa=X&ei=tXRBU4b6OoGytAa2iYGYDQ&ved=0CFsQ6AEwCA#v=onepage&q=definice%20kari%C3%A9rov%C3%A9%20v%C3%BDchovy&f=false

HLAĎO, Petr. *Volba povolání: Základní orientace ve světě práce [online]*. Brno, 2008 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.vychova-vzdelavani.cz/svet-prace/>

HLAĎO, Petr. *Svět práce a volba povolání: Studijní text pro učitele*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf

HLAĎO, P. *Rozhodování žáků absolventských ročníků základních škol o další vzdělávací a profesní dráze: analýza na základě dotazníkového šetření a ohniskových skupin. 1. vyd.* Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 358 s. ISBN 978-80-7375-874-5.

HLAĎO, P. a J. BALCAR. *Sociálně-psychologické aspekty volby technického a humanitního studijního zaměření při tranzici žáků do maturitních oborů na středních*

- školách [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z:
<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1174/903>
- HOLMAN, R. *Makroekonomie* [online]. Praha, 2004 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z:
<file:///C:/Users/Pc/Desktop/skripta-z-makroekonomie-holman.pdf>
- HUDGES, K. a M. KARP. *School-Based Career Development: A Synthesis of the Literature* [online]. Columbia university, 2004 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z:
<http://www.tc.columbia.edu/centers/iee/BRIEFS/BRIEF30.pdf>
- KUCHAŘ, P., J. VOJTĚCH a D. KLEŇHA. *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání* [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pc/Desktop/F-9.0.88_Prechod_absolventu_SS_do_terciarniho_vzdelavani_2014.pdf
- MALINOVÁ, Lenka. *Rozvoj profesní kariéry* [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2011 [cit. 2016-05-10]. 150 s. Dostupné z:
http://kpsr.vse.cz/wpcontent/uploads/2012/11/MALINOVA_L_2011_ROZVOJ_PROFESNI_KARIERY.pdf. Skripta.
- MATĚJŮ, Petr, Petr SOUKUP a Josef BASL. *Vzdělanostní aspirace ve srovnávací perspektivě. Role individuálních, kontextových a strukturních faktorů při formování vzdělanostních aspirací v zemích OECD. In: Sociologické studie* [online]. 2007. vyd. Sociologický ústav AV ČR v.v.i, 2007 [cit. 2016-05-07]. Dostupné z:
<http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=284>
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie organizace. Vyd. 1.* Praha: Grada, 2005, 225 s. ISBN 80-247-0577-X.
- PALÁN, ZDENĚK. *Andragogický slovník*. [online]. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, o.s. Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, o.s., 2002 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník>

- POLEDŇOVÁ, Ivana. *Sebepojetí dětí a dospívajících v kontextu školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 133 s. ISBN 978-80-210-5085-3.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RODRIGUES, S. a D. JINDAL-SNAPE. *Consequences of family and friends (social network) influences on pupils' interest in science careers: A Scottish perspective* [online]. Dundee, 2009 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://academicjournals.org/journal/IJSTER/article-full-text-pdf/29901E241333>
- STROUHAL, Jan. *Absolventi jsou druhou nejohroženější skupinou na trhu práce, říká ředitelka Manpoweru* [online]. 2013 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-61177160-absolventi-jsou-nejohrozenejsi-na-trhu-pracemanpower>
- ŠIKULOVÁ, Renata, Eva MRÁZOVÁ a Iva WEDLICOVÁ. *Pomáháme žákům s výběrem vzdělávací a profesní dráhy: metodická příručka pro učitele základních škol. Vyd. 1.* Most: Hněvín, 2007, 142 s. ISBN 978-80-86654-20-1.
- ŠPOK, DALIBOR. *Povolání, zaměstnání, pracovní pozice nebo profese* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.etlabora.cz/povolanzamestnani-pracovni-pozice-profese/#>
- TRHLÍKOVÁ, Jana. *Využití kvalifikace absolventů středních škol na trhu práce: Zpráva ze šetření absolventů škol. Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2013 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Vyuziti_kvalifikace_absolventu_SS_2013_pro_www.pdf
- ÚLOVEC, M. *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2015* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: fi-

le:///C:/Users/Pc/Desktop/F-9.0.126_Nezamestnanost_absolventu_skol_se_strednim_a_vyssim_odbornym_v_zdelanim_2015%20(1).pdf

VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství. Vyd. 1.* Praha: Grada, 2008, 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.

VOJTĚCH, J. a P. PATEROVÁ. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii – 2015/16* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-130&NazevSeo=Vyvoj-vzdelanostni-a-oborove-struktury-zaku-a->

WHITE, Patrick. *Education and career choice: a new model of decision making.* Houndmills: Palgrave Macmillan, 2007. ISBN 978-1-4039-8623-8.

ZELENKA, Martin. *Přechod absolventů škol ze vzdělávání na pracovní trh. 1.vyd.* Praha: Vydavatelství Pedagogické fakulty, Univerzita Karlova v Praze, 2008, 99 s. ISBN 978-80-7290-372-6.

Model consumers? A model of choice and decision-making in educational markets. *Education-line*[online]. Southampton: Centre for Research in Education Marketing, 2001 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00001945.htm>

Odborné vzdělávání v České republice [online]. 2004 [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Pc/Desktop/to_cesky%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Pc/Desktop/to_cesky%20(1).pdf)

Terciální vzdělání. *Vzdělávací systém v ČR* [online]. Ostrava [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://michalslavik.wz.cz/vzdelavaci_system_v_cr.htm

Terciární vzdělávání. *Integrovaný portál MPSV* [online]. NÚOV, 2008 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/terciarni-vzdelavani>

Webster's 1913 Dictionary. *Webster's 1913 Dictionary* [online]. [cit. 2016-05-30].
Dostupné z: <http://www.webster-dictionary.org/definition/choice>

Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti. *Integrovaný portál
MPSV* [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z:
https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky

Přílohy

Příloha 1

Tab. 1 Jaká je struktura Vaší rodiny (ty, rodiče, sourozenci)?

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Oba rodiče a Vy	10	10,9%
Oba rodiče, Vy a sourozenci	48	52,2%
Jeden rodič a Vy	19	20,7%
Jeden rodič, Vy a sourozenci	15	16,3%

Příloha 2

Tab. 2 Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky a otce?

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	MATKA		OTEC	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní škola	5	5,5%	1	1,1%
Střední odborné učiliště s výučním listem	50	54,9%	48	53,9%
Střední odborná škola s maturitou	22	24,2%	29	32,6%
Nástavbové studium	3	3,3%	1	1,1%
Gymnázium	2	2,2%	1	1,1%
Konzervatoř	0	0,0%	0	0,0%
Vyšší odborná škola	0	0,0%	0	0,0%
Vysoká škola	9	9,9%	9	10,1%

Příloha 3

Tab. 3 Plány žáků po dokončení střední školy

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
pokračovat ve studiu v oboru, který nyní studuji	21	22,8%
pokračovat ve studiu v jiném oboru, než který nyní studuji	19	20,7%
začít pracovat a to v oboru, který nyní studuji	6	6,5%
začít pracovat v jiném oboru, než který nyní studuji	19	20,7%
odjet do zahraničí a studovat	2	2,2%

odjet do zahraničí a pracovat	4	4,3%
odjet do zahraničí studovat a zároveň pracovat	0	0,0%
ještě jsem se nerozhodl/a	18	19,6%
jiné (uveďte, prosím, své záměry po dokončení studia na střední škole):	3	3,3%

Příloha 4

Tab. 4 Shoduje se Vaše rozhodnutí týkající se vzdělávací či profesní dráhy s přáním Vašich rodičů?

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Ano, shoduje se s přáním obou rodičů (mají stejná přání)	38	41,3%
Ano, shoduje se s přáním mé matky	11	12,0%
Ano, shoduje se s přáním mého otce	3	3,3%
Ne, neshoduje se s jejich přáním	31	33,7%
Je to jinak (uveďte jak):	9	9,8%

Příloha 5

Tab. 5 Míra vlivu sociálních činitelů na žákovo rozhodování o budoucí kariéře či profesní dráze

Vliv	1 (malý vliv)		2 (spíše malý vliv)		3 (spíše velký vliv)		4 (velký vliv)	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
matka	35	38,0%	21	22,8%	20	21,7%	16	17,4%
otec	46	50,5%	24	26,4%	9	9,9%	12	13,2%
sourozenec	68	75,6%	12	13,3%	3	3,3%	7	7,8%
širší rodina (např. babička)	66	71,7%	10	10,9%	8	8,7%	8	8,7%
kamarádi z mimoškolního prostředí	57	62,0%	20	21,7%	7	7,6%	8	8,7%
spolužáci ve škole	56	60,9%	23	25,0%	9	9,8%	4	4,3%

přátelé na sociálních sítích (Facebook, apod.)	77	83,7%	14	15,2%	1	1,1%	0	0,0%
třídní učitel	71	77,2%	12	13,0%	8	8,7%	1	1,1%
učitel (jiný než třídní)	76	82,6%	11	12,0%	2	2,2%	3	3,3%
školní psycholog	87	94,6%	4	4,3%	1	1,1%	0	0,0%
výchovný poradce	82	89,1%	7	7,6%	3	3,3%	0	0,0%
poradce z úřadu práce	85	92,4%	7	7,6%	0	0,0%	0	0,0%
poradce z psychologicko-pedagogické poradny	82	89,1%	6	6,5%	4	4,3%	0	0,0%
já sám/sama	4	4,3%	5	5,4%	9	9,8%	74	80,4%
jiná osoba (uved'te, prosím, kdo a jeho vliv)	83	90,2%	1	1,1%	5	5,4%	3	3,3%

Příloha 6

Tab. 6 Vliv faktorů na rozhodování žáka

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	SOUHLASÍM		SPÍŠE SOUHLASÍM		SPÍŠE NESOUHLASÍM		NESOUHLASÍM	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Sledování televizního seriálu, filmu	6	6,5%	10	10,9%	19	20,7%	57	62,0%
To, jak je povolání prezentováno v médiích	13	14,1%	21	22,8%	15	16,3%	43	46,7%
Sociální sítě (facebook, instagram, aj)	6	6,5%	13	14,1%	16	17,4%	57	62,0%

Příloha 7

Tab. 7 Jaký vliv měla na Vaše rozhodnutí o vzdělávací či profesní dráze následující masmédiá?

VLIV	1 (MALÝ VLIV)	1 (MALÝ VLIV)	2 (SPÍŠE MALÝ VLIV)	2 (SPÍŠE MALÝ VLIV)	3 (SPÍŠE VELKÝ VLIV)	3 (SPÍŠE VELKÝ VLIV)	4 (VELKÝ VLIV)	4 (VELKÝ VLIV)
Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Noviny	72	78,3%	14	15,2%	6	6,5%	0	0,0%
Knihy	70	76,1%	13	14,1%	6	6,5%	3	3,3%
Časopisy	73	79,3%	8	8,7%	9	9,8%	2	2,2%
Televize	59	64,1%	19	20,7%	12	13,0%	2	2,2%
Rozhlas	83	90,2%	6	6,5%	3	3,3%	0	0,0%
Film	63	68,5%	16	17,4%	12	13,0%	1	1,1%
Facebook	71	77,2%	14	15,2%	5	5,4%	2	2,2%
Instagram	79	85,9%	8	8,7%	3	3,3%	2	2,2%
Blog na internetu	78	84,8%	9	9,8%	3	3,3%	2	2,2%
Youtube	69	75,0%	17	18,5%	3	3,3%	3	3,3%
Internetové diskuze a fóra	56	60,9%	11	12,0%	20	21,7%	5	5,4%
Jiné (uved'te jaké)	83	90,2%	2	2,2%	1	1,1%	6	6,5%

Příloha 8

Tab. 8 Míra pomoci v rámci procesu rozhodování o budoucí kariérní či profesní dráze

Pomoc	1 (malá pomoc)	1 (malá pomoc)	2 (spíše malá pomoc)	2 (spíše malá pomoc)	3 (spíše velká pomoc)	3 (spíše velká pomoc)	4 (velká pomoc)	4 (velká pomoc)
Možnosti odpovědí	Absolutní četnost	Malá pomoc	Absolutní četnost	Spíše malá pomoc	Absolutní četnost	Spíše velká pomoc	Absolutní četnost	Velká pomoc
matka	14	15,2%	19	20,7%	20	21,7%	39	42,4%
otec	31	34,1%	16	17,6%	25	27,5%	19	20,9%
sourozence	51	56,7%	19	21,1%	11	12,2%	9	10,0%
širší rodina (např. babička)	57	62,0%	8	8,7%	17	18,5%	10	10,9%
kamarádi z mimo- školního prostředí	53	57,6%	18	19,6%	18	19,6%	3	3,3%
spolužáci ve škole	46	50,0%	21	22,8%	21	22,8%	4	4,3%
přátelé na soci- álních sítích (Facebo- ok, apod.)	70	76,1%	11	12,0%	10	10,9%	1	1,1%
třídní učitel	66	71,7%	11	12,0%	11	12,0%	4	4,3%
učitel (jiný než třídní)	66	71,7%	18	19,6%	5	5,4%	3	3,3%
školní psycho- log	85	92,4%	5	5,4%	2	2,2%	0	0,0%
výchov- ný po- radce	83	90,2%	5	5,4%	2	2,2%	2	2,2%
poradce z úřadu práce	87	94,6%	3	3,3%	2	2,2%	0	0,0%
poradce z psycho- logicko- pedago- gické poradny	84	91,3%	2	2,2%	6	6,5%	0	0,0%
já sám/sam- a	7	7,6%	7	7,6%	8	8,7%	70	76,1%
jiná osoba (uveďte,	83	90,2%	2	2,2%	3	3,3%	4	4,3%

proším, kdo a jeho vliv)								
--------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Příloha 9

Tab. 9 Uvítal/a byste větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany rodičů?

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Ano	17	18,5%
Spíše ano	19	20,7%
Spíše ne	32	34,8%
Ne	24	26,1%

Příloha 10

Tab. 10 Uvítal/a byste, větší pomoc během rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze ze strany odborníků?

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Ano	14	15,2%
Spíše ano	29	31,5%
Spíše ne	18	19,6%
Ne	31	33,7%